

LUCRARE COORDONATĂ DE GABRIEL BOROI

Fișe de drept civil

1. Partea generală. Persoanele. Familia. Drepturile reale principale

Ediția a 7-a, revizuită și adăugită

*Colectivul de autori: Gabriel Boroi,
Carla Alexandra Anghelescu, Ioana Nicolae*

Editura
Stamangiu
2022

Fișa nr. 6

PERSOANA FIZICĂ

I. CAPACITATEA CIVILĂ A PERSOANEI FIZICE

1. Considerații generale

Personalitatea juridică
Noțiune <ul style="list-style-type: none">
– aptitudinea de a fi subiect de drept, deci aptitudinea de a fi titular de drepturi și obligații;<ul style="list-style-type: none">
▪ pentru desemnarea personalității juridice se mai folosesc și noțiunile de capacitate juridică sau capacitate de drept;
– personalitatea juridică este unică, adică una singură pentru fiecare subiect de drept;
– o parte a capacității juridice este capacitatea civilă;<ul style="list-style-type: none">
▪ personalitatea (capacitatea) juridică nu trebuie confundată cu noțiunea de persoană juridică, deoarece vocația de a fi subiect de drept este recunoscută atât persoanelor juridice, cât și persoanelor fizice.
Subiectele de drept civil
Noțiune <ul style="list-style-type: none">
– participanții la raporturile juridice civile (purătorii de drepturi subiective civile și de obligații civile). Clasificare <ul style="list-style-type: none">
– se împart în două categorii [art. 25 alin. (1) C.civ.]:<ol style="list-style-type: none">
a) persoanele fizice;
b) persoanele juridice.
Noțiunea de persoană
<ul style="list-style-type: none">
– etimologic, termenul „persoană” provine din cuvântul latin „<i>persona</i>”, ce desemna la teatru masca pe care o purta pe scenă actorul, sugerând rolul său în piesă; preluându-se acest cuvânt în drept, s-a dorit să se exprime rolul omului de actor pe scena vieții juridice;
– în limbajul juridic actual, termenul „persoană” este utilizat uneori pentru a desemna numai ființa umană ca subiect de drept; alteleori, se desemnează atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice; sensul în care este întrebuițată noțiunea de persoană rezultă din context;<ul style="list-style-type: none">
▪ <i>de exemplu</i>, potrivit art. 28 alin. (1) C.civ., capacitatea civilă este recunoscută tuturor persoanelor (cu sensul de persoane fizice și persoane juridice); potrivit art. 55 C.civ., orice persoană interesată (cu sensul de persoană fizică sau juridică) poate cere oricând anularea hotărârii declarative de moarte, în cazul în care se descoperă certificatul de deces al celui declarat mort; potrivit art. 58 alin. (1) C.civ., orice persoană (cu sensul de persoană fizică) are dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică și psihică, la demnitate, la propria imagine, la respectarea vieții private, precum și alte asemenea drepturi recunoscute de lege.

<p>Persoana fizică</p> <p>Noțiune</p> <p>– omul, privit individual, ca titular de drepturi și de obligații civile [art. 25 alin. (2) C.civ.];</p> <p>– orice ființă umană are calitatea de subiect de drept civil, deci orice om are calitatea de persoană fizică.</p> <p>Clasificare</p> <p>1. în raport de criteriul vârstei:</p> <p>a) minorii până la împlinirea vârstei de 14 ani;</p> <p>b) minorii cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani;</p> <p>c) majorii (persoanele fizice de peste 18 ani);</p> <p>2. după cum au sau nu capacitate de exercițiu:</p> <p>a) persoanele fizice lipsite de capacitate de exercițiu;</p> <p>b) persoanele fizice cu capacitate de exercițiu restrânsă;</p> <p>c) persoanele fizice cu capacitate de exercițiu deplină;</p> <p>3. în raport de criteriul cetățeniei:</p> <p>a) persoanele fizice cu cetățenie română;</p> <p>b) persoanele fizice cu cetățenie străină;</p> <p>c) persoanele fizice fără cetățenie (apatrizii);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ cetățenii străini și apatrizii sunt asimilați, în condițiile legii, cu cetățenii români, în ceea ce privește drepturile și libertățile lor civile [art. 27 alin. (1) C.civ.]; ▪ cetățenii străini și apatrizii pot dobândi dreptul de proprietate privată asupra terenurilor numai în condițiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană și din alte tratate internaționale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condițiile prevăzute prin lege organică, precum și prin moștenire legală [art. 44 alin. (2) din Constituție]; ▪ schimbarea numelui pe cale administrativă poate fi solicitată de cetățenii români și de persoanele fără cetățenie domiciliată în România (art. 41¹ și art. 41² din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, republicată); <p>4. în raport de criteriul domiciliului:</p> <p>a) persoanele fizice cu domiciliul în România;</p> <p>b) persoanele fizice cu domiciliul în străinătate;</p> <p>5. după cum exploatează sau nu o întreprindere:</p> <p>a) profesioniști [cei care exploatează o întreprindere, în sensul art. 3 alin. (3) C.civ.];</p> <p>b) neprofesioniști.</p>
<p>Capacitatea civilă a persoanei fizice</p> <p>Noțiune</p> <p>– parte a capacității juridice care constă în aptitudinea persoanei fizice de a avea drepturi subiective civile și obligații civile și în aptitudinea de a dobândi și exercita drepturi subiective civile, precum și de a-și asuma și executa obligații civile, prin încheierea de acte juridice civile.</p> <p>Structură</p> <p>1. capacitatea de folosință;</p> <p>2. capacitatea de exercițiu.</p> <p>Principii</p> <p>– capacitatea civilă este recunoscută tuturor persoanelor [art. 28 alin. (1) C.civ.];</p> <p>– orice persoană are capacitate de folosință și, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, capacitate de exercițiu [art. 28 alin. (2) C.civ.].</p>

Limitele capacității civile

- nimeni nu poate fi îngrădit în capacitatea de folosință sau lipsit, în tot sau în parte, de capacitatea de exercițiu, decât în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege [art. 29 alin. (1) C.civ.];
- nimeni nu poate renunța, în tot sau în parte, la capacitatea de folosință sau la capacitatea de exercițiu [art. 29 alin. (2) C.civ.].

Egalitatea în fața legii civile

- rasa, culoarea, naționalitatea, originea etnică, limba, religia, vârsta, sexul sau orientarea sexuală, opinia, convingerile personale, apartenența politică, sindicală, la o categorie socială ori la o categorie defavorizată, averea, originea socială, gradul de cultură, precum și orice altă situație similară nu au nicio influență asupra capacității civile (art. 30 C.civ.).

Capacitatea de a încheia actul juridic civil

- constă în aptitudinea subiectului de drept civil de a deveni titular de drepturi și obligații civile prin încheierea actelor juridice civile;
- este numai o parte a capacității civile, reunind, în structura sa, o parte din capacitatea de folosință a persoanei fizice sau juridice, precum și capacitatea de exercițiu a acesteia.

2. Capacitatea de folosință a persoanei fizice

2.1. Noțiunea și caracterele juridice ale capacității de folosință a persoanei fizice

Noțiune
<ul style="list-style-type: none"> – parte a capacității civile, care constă în aptitudinea persoanei fizice de a avea drepturi subiective civile și obligații civile; – definiție legală: aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile (art. 34 C.civ.).
Precizare
<ul style="list-style-type: none"> – capacitatea civilă de folosință nu se reduce la capacitatea de a încheia actul juridic civil; cu alte cuvinte, în ceea ce privește capacitatea civilă de folosință, nu prezintă relevanță izvoarele raporturilor juridice civile (acte juridice sau fapte juridice în sens restrâns).
Caracterele juridice ale capacității de folosință a persoanei fizice
<ul style="list-style-type: none"> – <i>legalitatea</i>: legea reglementează toate aspectele (instituire, început, conținut, încetare) referitoare la capacitatea civilă de folosință; reglementarea capacității de folosință ține exclusiv de domeniul legii, ea nefiind de domeniul voinței individuale; – <i>generalitatea</i>: prin capacitatea de folosință a persoanei fizice se exprimă aptitudinea generală și abstractă de a avea toate drepturile și obligațiile civile (art. 34 C.civ.); – <i>inalienabilitatea</i>: nu poate forma obiect de renunțare, nici măcar parțială, și nici obiect de înstrăinare [art. 29 alin. (2) C.civ.]; – <i>intangibilitatea</i>: nu i se pot aduce limitări (îngrădiri) decât prin texte exprese de lege [art. 29 alin. (1) C.civ.]; – <i>egalitatea</i>: constituie concretizarea, pentru această materie, a principiului egalității în fața legii civile (art. 30 C.civ.); – <i>universalitatea</i>: constă în însușirea capacității de folosință de a fi recunoscută (atribuită) tuturor oamenilor [art. 28 alin. (1) C.civ.].

2.2. Începutul capacității de folosință a persoanei fizice

Regula
– capacitatea de folosință începe la nașterea persoanei (art. 35 teza I C.civ.).
Excepția
– drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu (art. 36 C.civ.).
Condiții
<ol style="list-style-type: none"> 1. să fie vorba despre drepturile copilului, iar nu de obligații civile pentru el; <ul style="list-style-type: none"> ▪ condiția este îndeplinită nu numai atunci când ar fi vorba de dobândirea unui drept subiectiv civil <i>ut singuli</i>, ci și atunci când copilul este chemat la o moștenire întreagă sau la o fracțiune dintr-o moștenire;   2. copilul să se nască viu (nu însă neapărat și viabil), fiind deci suficient ca respectivul copil să fi respirat cel puțin o dată; <ul style="list-style-type: none"> ▪ sunt aplicabile dispozițiile art. 412 C.civ. referitoare la timpul legal al concepțiunii, care este cuprins între a trei suta și a o sută optzecea zi dinaintea nașterii copilului și care se calculează zi cu zi; prin mijloace de probă științifice se poate face dovada concepțiunii copilului într-o anumită perioadă din acest interval de timp sau chiar în afara acestui interval [art. 412 alin. (2) C.civ.].

2.3. Conținutul capacității de folosință a persoanei fizice

Noțiune
– este dat de aptitudinea persoanei fizice de a avea toate drepturile subiective și obligațiile civile.
Structura
<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>latura activă</i>: aptitudinea persoanei fizice de a avea drepturi subiective civile; 2. <i>latura pasivă</i>: aptitudinea persoanei fizice de a avea obligații civile.
Principiul
– în conținutul capacității civile de folosință a persoanei fizice nu intră: <ol style="list-style-type: none"> a) drepturile interzise prin îngrădirile capacității de folosință; b) drepturile aparținând altor ramuri de drept (<i>de exemplu</i>, drepturile și obligațiile născute în legătură cu contractul de muncă aparțin ramurii dreptului muncii).
Incapacitatea de folosință
– art. 29 alin. (1) C.civ.: „nimeni nu poate fi îngrădit în capacitatea de folosință (...) decât în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege”;
– rezultă că îngrădirile capacității civile de folosință a persoanei fizice: <ol style="list-style-type: none"> a) nu pot exista decât în cazurile și în condițiile prevăzute expres de lege; b) ca excepții de la regula capacității, sunt de strictă interpretare și aplicare, neputând fi extinse prin analogie și nici deduse pe cale de interpretare; c) pot fi calificate ca incapacități speciale de drept civil.
Clasificare
<ol style="list-style-type: none"> 1. după izvorul lor: <ol style="list-style-type: none"> a) incapacități de folosință stabilite de legea civilă; b) incapacități de folosință stabilite de legea penală (<i>de exemplu</i>, pedepsele accesorii și complementare constând în interzicerea unor drepturi civile);

2. după finalitatea lor:

- a) incapacități cu caracter de sancțiune, care, la rândul lor, pot fi: incapacități cu caracter de sancțiune penală (*de exemplu*, interzicerea drepturilor părintești, interzicerea dreptului de a fi tutore sau curator) și incapacități cu caracter de sancțiune civilă (*de exemplu*, decăderea din exercițiul drepturilor părintești – art. 508-512 C.civ., nedemnitătea succesorală – art. 958-961 C.civ.);
- b) incapacitățile civile cu caracter de protecție sau de ocrotire [*spre exemplu*, în materia liberalităților – art. 990 alin. (1) și (3) C.civ., în materia contractului de vânzare – art. 1653, art. 1654, art. 1655 C.civ.];

3. în raport de opozabilitatea lor:

- a) incapacități absolute: împiedică încheierea valabilă a actului juridic de către incapabil cu orice altă persoană [*spre exemplu*, art. 146 alin. (3) C.civ.];
- b) incapacități relative: împiedică încheierea valabilă a actului juridic de către incapabil cu o anumită persoană sau doar cu anumite persoane [*spre exemplu*, art. 147 alin. (1) C.civ.];

4. în funcție de modul în care operează:

- a) incapacități ce acționează de drept (*ope legis*);
- b) incapacități care operează ca efect al unei hotărâri judecătorești (*de exemplu*, decăderea din exercițiul drepturilor părintești).

2.4. Sfârșitul capacității de folosință a persoanei fizice**2.4.1. Determinarea momentului încetării capacității de folosință a persoanei fizice****Sfârșitul capacității de folosință a persoanei fizice**

- încetarea capacității de folosință are loc odată cu moartea persoanei fizice (art. 35 teza finală C.civ.);
- data morții este, după caz:
  1. data trecută în actul de deces (în cazul morții fizic constatate);
  2. data pe care hotărârea judecătorească rămasă definitivă a stabilit-o ca fiind aceea a morții (în cazul declarării judecătorești a morții – art. 49-57 C.civ.).

2.4.2. Declararea judecătorească a morții**Cazul general****Cazul în care o persoană este dispărută și există indicii că a încetat din viață**

- dacă o persoană este dispărută și există indicii că a încetat din viață, aceasta poate fi declarată moartă prin hotărâre judecătorească, la cererea oricărei persoane interesate, dacă au trecut cel puțin 2 ani de la data primirii ultimelor informații sau indicii din care rezultă că era în viață [art. 49 alin. (1) C.civ.];
- *condiții* care trebuie îndeplinite *cumulativ*:
  1. persoana să fie dispărută;
  2. să existe indicii că aceasta ar fi încetat din viață;
  3. de la data primirii ultimelor informații sau indicii din care rezultă că persoana era în viață să fi trecut cel puțin 2 ani;
    - dacă data primirii ultimelor informații sau indicii despre cel dispărut nu se poate stabili cu exactitate, termenul de 2 ani se socotește de la sfârșitul lunii în care s-au primit ultimele informații

sau indicii, iar în cazul în care nu se poate stabili nici luna, de la sfârșitul anului calendaristic [art. 49 alin. (2) C.civ.];

- dovada acestor condiții, inclusiv a dispariției, se face în cadrul procedurii de declarare a morții, reglementată de art. 944-951 C.proc.civ., ca o procedură judiciară specială (cu caracter necontencios);
- fiind vorba despre fapte juridice, condițiile declarării morții pot fi dovedite cu orice mijloc de probă admis de lege, inclusiv cu martori.

Cazuri speciale

Cazul în care o persoană a dispărut în împrejurări deosebite

– cel dispărut în împrejurări deosebite, cum sunt inundațiile, cutremurul, catastrofa de cale ferată ori aeriană, naufragiul, în cursul unor fapte de război sau într-o altă împrejurare asemănătoare, ce îndreptățește a se presupune decesul, poate fi declarat mort, dacă au trecut cel puțin 6 luni de la data împrejurării în care a avut loc dispariția [art. 50 alin. (1) C.civ.];

- dacă ziua în care a intervenit împrejurarea când a avut loc dispariția nu poate fi stabilită, termenul de 6 luni se socotește de la sfârșitul lunii în care a intervenit împrejurarea când a avut loc dispariția, iar în cazul în care nu se poate stabili nici luna, de la sfârșitul anului calendaristic [art. 50 alin. (1) coroborat cu art. 49 alin. (2) C.civ.].

Cazul în care este sigură producerea decesului persoanei dispărute

– atunci când este sigur că decesul s-a produs, deși cadavrul nu poate fi găsit sau identificat, moartea poate fi declarată prin hotărâre judecătorească, fără a se aștepta împlinirea vreunui termen de la dispariție [art. 50 alin. (3) C.civ.].

Aspecte procedurale

Instanța competentă

- judecătoria în a cărei circumscripție persoana dispărută a avut ultimul domiciliu cunoscut [art. 94 pct. 1 lit. i) și art. 944 C.proc.civ.] (caz de competență teritorială exclusivă);
- în cazul special reglementat de art. 50 alin. (3) C.civ., cererea se poate introduce și la instanța în a cărei circumscripție a decedat persoana al cărei cadavru nu poate fi găsit ori identificat [art. 948 alin. (1) C.proc.civ.] (caz de competență teritorială alternativă, însă tot de ordine publică).

Calitate procesuală activă

– orice persoană interesată (art. 49 C.civ.).

Măsuri prealabile judecătii

– se dispun după sesizarea instanței, de către președintele completului căruia i s-a repartizat cauza (art. 12³ din Legea nr. 76/2012);

– constau în:

- a) cererea adresată primăriei comunei, orașului, municipiului sau sectorului municipiului București, precum și organelor poliției în a căror rază teritorială a avut ultimul domiciliu cunoscut cel dispărut să culeagă informații cu privire la acesta [art. 945 alin. (1) C.proc.civ.];
- b) afișarea cererii la ultimul domiciliu cunoscut al celui dispărut, la sediul primăriei comunei, orașului, municipiului sau sectorului municipiului București și la sediul instanței, precum și publicarea într-un ziar de largă circulație a unui anunț despre deschiderea procedurii de declarare a morții, cu invitația ca orice persoană să comunice datele pe care le cunoaște în legătură cu cel dispărut [art. 945 alin. (2) C.proc.civ.];

c) sesizarea instanței de tutelă de la ultimul domiciliu cunoscut al celui a cărui moarte se cere a fi declarată, spre a numi, dacă este cazul, un curator, în condițiile prevăzute de Codul civil [art. 945 alin. (3) C.proc.civ.];

d) solicitarea, din oficiu, privind notarea cererii în cartea funciară, dacă în patrimoniul persoanei a cărei moarte se cere a fi declarată există bunuri imobile, precum și înregistrarea acesteia în registrul comerțului, dacă este profesionist [art. 945 alin. (4) C.proc.civ.];

– în cazul special reglementat de art. 50 alin. (3) C.civ., cererea se poate introduce de îndată ce s-a cunoscut faptul morții, pe baza cercetărilor făcute de organele competente; instanța nu va mai dispune, în acest caz, luarea primele două măsuri prealabile judecătii, prevăzute de art. 945 alin. (1) și (2) C.proc.civ. [art. 948 alin. (2) C.proc.civ.], însă va putea dispune administrarea altor probe, în afara cercetărilor făcute de organele competente.

Fixarea termenului de judecată

– se face după trecerea a două luni de la data efectuării publicațiilor și după primirea rezultatelor cercetărilor [art. 946 alin. (1) C.proc.civ.];

– în cazul special reglementat de art. 50 alin. (3) C.civ., dispozițiile art. 946 alin. (1) C.proc.civ. nu sunt aplicabile [art. 948 alin. (2) C.proc.civ.].

Citarea

– persoana a cărei moarte se cere a fi declarată este citată la ultimul domiciliu cunoscut; citația se publică și într-un ziar de largă circulație;

– mandatarul persoanei în cauză (dacă a avut) va fi citat pentru a da lămuriri instanței;

– va fi citat și curatorul numit în condițiile art. 945 alin. (3) C.proc.civ. [art. 946 alin. (2) și (3) C.proc.civ.].

Participarea procurorului

– participarea la judecată a procurorului este obligatorie [art. 946 alin. (4) C.proc.civ.];

– lipsa concluziilor reprezentantului Ministerului Public atrage nulitatea hotărârii.

Hotărârea declarativă de moarte

– asupra cererii de declarare a morții instanța se va pronunța prin sentință;

– hotărârea este supusă numai apelului [art. 534 alin. (2) C.proc.civ.];

– dispozitivul hotărârii de declarare a morții rămase definitivă se va afișa, se va comunica, va fi notat în cartea funciară și se va înregistra în registrul comerțului, în registrul succesoral, precum și în alte registre publice, în condițiile art. 947 C.proc.civ.

Data morții

– prin hotărâre se stabilesc, în mod obligatoriu, data și ora morții, pe baza elementelor de la dosar;

– data morții este data pe care hotărârea judecătorească rămasă definitivă a stabilit-o ca fiind aceea a morții; dacă hotărârea nu arată și ora morții, se socotește că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a zilei stabilite ca fiind aceea a morții;

– în lipsa unor indicii îndestulătoare, se va stabili că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a celei din urmă zile a termenului de 2 ani [prevăzut de art. 49 alin. (1) C.civ.] sau de 6 luni [prevăzut de art. 50 alin. (1) C.civ.], după caz [art. 52 alin. (1) și (2) C.civ.].

Efectele hotărârii declarative de moarte

– produce efecte retroactiv: persoana dispărută este considerată că a murit la data stabilită prin hotărâre ca fiind a morții, care, prin ipoteză, este anterioară datei pronunțării hotărârii;

- de la data morții astfel stabilită încetează capacitatea juridică a persoanei declarate decedate;
- căsătoria încetează de la data declarării morții unuia dintre soți [art. 259 alin. (5) C.civ.];
- termenul de opțiune succesorală curge de la data înregistrării morții în registrul de stare civilă, dacă înregistrarea se face în temeiul unei hotărâri judecătorești de declarare a morții celui care lasă moștenirea, afară numai dacă succesibilul a cunoscut faptul morții sau hotărârea de declarare a morții la o dată anterioară, caz în care termenul curge de la această din urmă dată [art. 1103 alin. (2) lit. b) C.civ.].

Rectificarea datei morții

- instanța judecătorească poate rectifica data morții stabilită potrivit dispozițiilor art. 52 alin. (1) și (2) C.civ., dacă se dovedește că nu era posibil ca persoana declarată moartă să fi decedat la acea dată; în acest caz, data morții este cea stabilită prin hotărârea de rectificare [art. 52 alin. (3) C.civ.];
- poate fi cerută de orice persoană interesată;
- sunt aplicabile regulile procedurale prevăzute de art. 949 C.proc.civ. (art. 950 C.proc.civ.);
- dacă în patrimoniul persoanei a cărei moarte a fost declarată există bunuri imobile, instanța, din oficiu, va dispune notarea cererii de rectificare în cartea funciară (art. 951 C.proc.civ.).

Anularea hotărârii declarative de moarte

Cazuri

1. dacă cel declarat mort este în viață [art. 54 alin. (1) C.civ.];

- cererea de anulare se poate face oricând;
- calitate procesuală activă: cel declarat mort și orice altă persoană interesată;

2. dacă se descoperă certificatul de deces al celui declarat mort (art. 55 C.civ.);

- cererea de anulare se poate face oricând;
- calitate procesuală activă: orice persoană interesată.

Aspecte procedurale

- instanța competentă: instanța care a pronunțat hotărârea a cărei anulare se cere (în ambele cazuri);
- judecata se face cu citarea persoanelor care au fost părți în procesul de declarare a morții;
- participarea procurorului este obligatorie;
- dacă în patrimoniul persoanei a cărei moarte a fost declarată există bunuri imobile, instanța, din oficiu, va dispune notarea cererii de constatare a nulității în cartea funciară (art. 951 C.proc.civ.);
- dispozitivul hotărârii de constatare a nulității hotărârii, cu mențiunea că aceasta a rămas definitivă, se comunică serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor pentru anularea înregistrării (art. 949 C.proc.civ.).

Efecte în cazul în care cel declarat mort este în viață

1. efecte nepatrimoniale

- se înlătură, cu efect retroactiv, încetarea capacității de folosință a persoanei în cauză;
- în cazul în care soțul unei persoane declarate moarte s-a recăsătorit și, după aceasta, hotărârea declarativă de moarte este anulată, noua căsătorie rămâne valabilă, dacă soțul celui declarat mort a fost de bună-credință; prima căsătorie se consideră desfăcută pe data încheierii noii căsătorii [art. 293 alin. (2) C.civ.];

2. efecte patrimoniale

– înapoierea bunurilor în natură către cel declarat mort, iar dacă aceasta nu este cu putință, restituirea lor prin echivalent [art. 54 alin. (2) teza I C.civ.];

- *excepție*: dobânditorul cu titlu oneros nu este obligat să le înapoieze decât dacă, sub rezerva dispozițiilor în materie de carte funciară, se va face dovada că la data dobândirii știa ori trebuia să știe că persoana declarată moartă este în viață [art. 54 alin. (2) teza finală C.civ.];

- rezultă următoarele reguli:

i) în cazul în care moștenitorul (aparent) a înstrăinat *cu titlu oneros* un bun din succesiune către un terț de bună-credință, cel declarat mort prin hotărârea judecătorească ulterior anulată nu va mai putea cere și obține obligarea terțului la restituirea aceluși bun, urmând a exercita o acțiune personală (în despăgubire) împotriva moștenitorului care a contractat cu terțul de bună-credință;

ii) excepția nu se aplică în cazul terțului dobânditor cu titlu gratuit (*spre exemplu*, cel căruia moștenitorul aparent i-a donat un imobil din succesiune), indiferent de buna-credință sau de reaua-credință a acestuia, și nici terțului dobânditor cu titlu oneros, dar de rea-credință, deci asemenea terți vor fi ținuti să restituie bunul către adevăratul proprietar, urmând ca terțul dobânditor cu titlu oneros și de rea-credință să exercite o acțiune în despăgubire împotriva moștenitorului (aparent) pentru a primi prețul plătit;

iii) acțiunea în restituirea bunurilor, fiind o acțiune patrimonială, este supusă regulilor prescripției dreptului comun; când se solicită restituirea în natură, acțiunea are caracter real și este imprescriptibilă extinctiv;

– plata făcută moștenitorilor legali sau legatarilor unei persoane, care reapare ulterior hotărârii declarative de moarte, este valabilă și liberatorie, dacă a fost făcută înainte de radierea din registrul de stare civilă a mențiunii privitoare la deces;

- *excepție*: cazul în care cel care a făcut plata a cunoscut faptul că persoana declarată moartă este în viață (art. 56 C.civ.);

– moștenitorul aparent care află că persoana care a fost declarată decedată prin hotărâre judecătorească este în viață păstrează posesia bunurilor și dobândește fructele acestora, cât timp cel reapărut nu solicită restituirea lor (art. 57 C.civ.).

3. Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice

3.1. Noțiunea și caracterele juridice ale capacității de exercițiu a persoanei fizice

Noțiune
<p>– acea parte a capacității civile care constă în aptitudinea persoanei fizice de a dobândi și exercita drepturi subiective civile, precum și de a-și asuma și executa obligații civile, prin încheierea de acte juridice civile;</p> <p>– definiție legală: aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile (art. 37 C.civ.).</p>
Premisele capacității civile de exercițiu
<p>– existența capacității civile de folosință;</p> <p>– existența discernământului, adică existența puterii individului de a-și reprezenta corect consecințele juridice ale manifestării sale de voință (această premisă se apreciază în raport cu vârsta, precum și cu starea sănătății minții);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ regulile referitoare la capacitatea civilă de exercițiu vizează numai încheierea actelor juridice civile, însă, în materie delictuală, prezintă relevanță numai existența discernământului (lipsa acestuia antre-

nând lipsa vinovăției), cu precizarea că, în unele sisteme de drept, răspunderea civilă pentru fapta ilicită cauzatoare de prejudicii se angajează chiar și în cazul lipsei de discernământ.

Caracterele juridice ale capacității de exercițiu a persoanei fizice

- *legalitatea*: constă în faptul că legea reglementează toate aspectele referitoare la instituirea, începutul, stabilirea conținutului și încetarea capacității civile de exercițiu; reglementarea capacității de exercițiu ține exclusiv de domeniul legii, ea nefiind de domeniul voinței individuale;
- *generalitatea*: constă în faptul că prin capacitatea civilă de exercițiu a persoanei fizice se exprimă aptitudinea de a dobândi și exercita drepturile subiective civile și de a executa obligațiile civile prin încheierea oricăror acte juridice civile, cu excepția celor oprite de lege; gradul de generalitate a capacității de exercițiu diferă după cum este vorba de capacitate de exercițiu deplină sau restrânsă;
- *inalienabilitatea*: nu poate forma obiect de renunțare, nici măcar parțială, și nici obiect de înstrăinare [art. 29 alin. (2) C.civ.];
- *intangibilitatea*: lipsirea, totală sau parțială, de capacitatea de exercițiu intervine numai în cazurile și în condițiile expres stabilite de lege [art. 29 alin. (1) C.civ.];
- *egalitatea*: rasa, culoarea, naționalitatea, originea etnică, limba, religia, vârsta, sexul sau orientarea sexuală, opinia, convingerile personale, apartenența politică, sindicală, la o categorie socială ori la o categorie defavorizată, averea, originea socială, gradul de cultură, precum și orice altă situație similară nu au nicio influență asupra capacității civile (art. 30 C.civ.).

3.2. Situații juridice privind capacitatea de exercițiu a persoanei fizice

Situații juridice

1. capacitatea deplină de exercițiu;
2. capacitatea restrânsă de exercițiu;
3. lipsa capacității de exercițiu.

Capacitatea deplină de exercițiu

Început (dobândire)

Regula

- capacitatea de exercițiu deplină începe la data când persoana fizică devine majoră, adică la împlinirea vârstei de 18 ani (art. 38 C.civ.), afară de ipoteza în care cu privire la persoana respectivă a fost instituită măsura consilierii judiciare sau a tutelei speciale (numai în privința actelor juridice care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a măsurii respective);
  - recunoașterea capacității depline de exercițiu este condiționată de existența discernământului; legiuitorul prezumă că, la împlinirea vârstei de 18 ani, persoana are discernământ; prezumția este una relativă;
  - majorul care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială este doar asimilat persoanei cu capacitate de exercițiu restrânsă, respectiv persoanei fără capacitate de exercițiu și numai pentru actele juridice sau categoriile de acte juridice cu privire la care instanța de tutelă a stabilit necesitatea încuviințării de către ocrotitor, respectiv necesitatea reprezentării; dacă instanța nu a prevăzut necesitatea încuviințării sau a reprezentării pentru niciun act juridic, măsura consilierii judiciare sau, după caz, a tutelei speciale nu afectează deloc capacitatea deplină de exercițiu a celui astfel ocrotit [interpretarea sistematică a art. 41 alin. (1¹), art. 43 alin. (1) lit. b), art. 168 alin. (4) și (5) C.civ.].

Excepții

- minorul care se căsătorește (începând cu vârsta de 16 ani) dobândește capacitate deplină de exercițiu [art. 39 alin. (1) coroborat cu art. 294 alin. (1) C.civ.];
- minorul care a împlinit vârsta de 16 ani poate, pentru motive temeinice, să dobândească anticipat capacitate deplină de exercițiu, în condițiile art. 40 C.civ., prin hotărârea instanței de tutelă, luată cu ascultarea minorului, a părinților sau a tutorelui acestuia și, dacă este cazul, cu avizul consiliului de familie;
  - avizul trebuie obținut obligatoriu, dar nu se impune instanței, astfel că judecătorul este liber să decidă dacă minorul să fie investit sau nu cu capacitatea de exercițiu deplină;
- în ipoteza minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă care beneficiază de tutelă specială [art. 164 alin. (6) teza I C.civ.], pentru cazurile (actele juridice) care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a măsurii de ocrotire, capacitatea deplină de exercițiu se poate dobândi prin încetarea măsurii de ocrotire [la expirarea duratei pentru care a fost instituită sau prin ridicarea ei – art. 177 alin. (1) C.civ.] la un moment ulterior celui la care minorul a împlinit 18 ani;
- atunci când instanța de tutelă apreciază că ocrotirea persoanei se poate realiza prin punerea sa sub consiliere judiciară (în cazurile care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a măsurii de ocrotire) și dispune această măsură cu un an înainte de data împlinirii vârstei de 18 ani, măsura începând să producă efecte de la această dată, persoana respectivă poate dobândi capacitatea deplină de exercițiu prin încetarea măsurii de ocrotire la un moment ulterior celui la care aceasta a împlinit 18 ani [art. 164 alin. (6) teza finală C.civ.].

Conținut

- este dat de aptitudinea generală și abstractă a celui în cauză de a încheia, personal și singur, toate actele juridice prin care dobândește sau exercită drepturi subiective civile ori își asumă sau execută obligații civile, cu excepția actelor juridice care sunt oprite de lege, prin instituirea unor incapacități speciale de folosință.

Încetare

- odată cu încetarea capacității de folosință, adică la moartea persoanei;
- prin instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale (pentru actele juridice care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a măsurii respective);
- față de minorul de rea-credință, prin anularea căsătoriei mai înainte ca acesta să împlinească vârsta de 18 ani [*per a contrario* art. 39 alin. (2) C.civ.] (în acest din urmă caz este vorba de o încetare temporară a capacității depline de exercițiu, respectiva persoană revenind la capacitatea restrânsă de exercițiu, dar numai până la împlinirea vârstei de 18 ani sau, după caz, până la o nouă căsătorie încheiată înainte de această vârstă ori până la dobândirea anticipată a capacității depline de exercițiu în condițiile art. 40 C.civ.);
  - minorul care a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei, ulterior anulată, păstrează capacitatea deplină de exercițiu [art. 39 alin. (2) C.civ.];
  - minorul care a dobândit deplina capacitate de exercițiu prin încheierea căsătoriei înainte de a fi împlinit vârsta de 18 ani nu pierde această capacitate în cazul desfacerii căsătoriei prin divorț și nici în cazul încetării căsătoriei prin decesul soțului înainte ca minorul respectiv să fi împlinit vârsta de 18 ani.

Capacitatea restrânsă de exercițiu**Noțiune**

– aptitudinea minorului cu vârsta cuprinsă între 14 ani și 18 ani și a majorului care beneficiază de consiliere judiciară (în cazurile care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a acestei măsuri) de a dobândi și exercita drepturi subiective civile și de a-și asuma și executa obligații civile, prin încheierea, personal, a anumitor acte juridice civile.

Început (dobândire)**Regula**

– pentru minor, la împlinirea vârstei de 14 ani [art. 41 alin. (1) C.civ.];
– pentru majorul asimilat celui cu capacitate de exercițiu restrânsă, prin instituirea măsurii consilierii judiciare (pentru categoriile de acte juridice care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a măsurii respective), care își produce efectele de la data când hotărârea judecătorească a rămas definitivă [art. 41 alin. (1¹), art. 169 alin. (1) C.civ.].

Excepții

– cazurile care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a măsurii tutelei speciale de care beneficiază minorul care a împlinit vârsta de 14 ani [art. 164 alin. (6) teza I C.civ.];

▪ dacă minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă beneficiază de măsura tutelei speciale, iar aceasta încetează [la expirarea duratei pentru care a fost instituită sau prin ridicarea ei – art. 177 alin. (1) C.civ.] înainte de împlinirea vârstei de 18 ani, capacitatea de exercițiu restrânsă va (re)începe de la data încetării respectivei măsuri;

– cazul în care, cu privire la minorul care a împlinit vârsta de 14 ani (și care beneficiază de tutela specială), instanța de tutelă apreciază că ocrotirea persoanei se poate realiza prin punerea sa sub consiliere judiciară, măsură care se poate dispune cu un an înainte de data împlinirii vârstei de 18 ani și începe să producă efecte de la această dată [art. 164 alin. (6) teza finală C.civ.], ceea ce înseamnă că, pentru categoriile de acte juridice care rezultă din cele două hotărâri judecătorești (hotărârea prin care s-a instituit tutela specială și hotărârea prin care s-a instituit ulterior consilierea judiciară), capacitatea restrânsă de exercițiu începe/reîncepe la împlinirea vârstei de 18 ani.

Conținut**Principiul****A) Minorul între 14-18 ani**

– minorul între 14-18 ani are posibilitatea să încheie personal acte juridice civile, însă, pentru a fi valabil încheiate, minorul are nevoie, în principiu, de anumite încuviințări prealabile;

– actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu avizul consiliului de familie, dacă există, precum și cu autorizarea instanței de tutelă;

▪ încuviințarea, avizul sau autorizarea poate fi dată, cel mai târziu, în momentul încheierii actului [art. 41 alin. (2) C.civ.];

– în cazul exercitării tutelei asupra bunurilor minorului, minorul care a împlinit vârsta de 14 ani încheie actele juridice cu încuviințarea scrisă a tutorelui sau, după caz, a curatorului [art. 146 alin. (1) C.civ.];

– dacă actul pe care minorul care a împlinit vârsta de 14 ani urmează să îl încheie face parte dintre acelea pe care tutorele nu le poate face decât cu autorizarea instanței de tutelă și cu avizul consiliului

de familie, va fi necesară atât autorizarea acesteia, cât și avizul consiliului de familie [art. 146 alin. (2) C.civ.];

- este vorba despre actele de înstrăinare, împărțeală, ipotecare ori de grevare cu alte sarcini reale a bunurilor minorului, renunțarea la drepturile patrimoniale ale acestuia, precum și despre orice alte acte ce depășesc dreptul de administrare [art. 144 alin. (2) C.civ.];

– oferta de donație făcută unei persoane cu capacitate de exercițiu restrânsă poate fi acceptată de către aceasta, cu încuviințarea ocrotitorului legal [art. 1013 alin. (4) C.civ.].

B) Majorul care beneficiază de consiliere judiciară

– în cazurile care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a măsurii de ocrotire, actele juridice ale majorului care beneficiază de consiliere judiciară se încheie de acesta, cu încuviințarea tutorelui, iar în ipotezele prevăzute de lege, și cu avizul consiliului de familie, dacă există, și, în toate cazurile, cu autorizarea instanței de tutelă;

- încuviințarea, avizul sau autorizarea poate fi dată, cel mai târziu, în momentul încheierii actului [art. 41 alin. (2) C.civ.];
- așa cum s-a apreciat și în doctrină, spre deosebire de minorul cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani, în cazul majorului care beneficiază de consiliere judiciară, deși, potrivit art. 41 alin. (1¹) C.civ., și acesta are capacitate de exercițiu restrânsă, categoriile de acte juridice pentru care este necesară încuviințarea ocrotitorului legal sunt stabilite de către instanța de tutelă, prin hotărârea judecătorească de instituire a măsurii respective, în funcție de gradul de autonomie al persoanei ocrotite și de nevoile sale specifice [art. 168 alin. (4) C.civ.] (interdicție specială stabilită judiciar).

Excepții

– persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă poate să facă *singură* [art. 41 alin. (3) teza I C.civ.]:

a) acte de conservare;

b) acte de administrare care nu o prejudiciază;

c) acte de acceptare a unei moșteniri sau de acceptare a unor liberalități fără sarcini;

d) acte de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii acestora;

- dispozițiile art. 168 alin. (4) C.civ. rămân aplicabile [art. 41 alin. (3) teza finală C.civ.], ceea ce înseamnă că, prin hotărârea prin care a fost instituită consilierea judiciară, instanța de tutelă poate stabili, în funcție de gradul de autonomie al persoanei ocrotite și de nevoile sale specifice, fie că și pentru toate aceste categorii de acte sau o parte dintre ele este necesară încuviințarea ocrotitorului legal, fie că majorul care beneficiază de consiliere judiciară poate să încheie singur și alte acte juridice;

– minorul poate să încheie acte juridice privind munca, îndeletnicirile artistice sau sportive ori referitoare la profesia sa, cu încuviințarea părinților sau a tutorelui, precum și cu respectarea dispozițiilor legii speciale, dacă este cazul; în aceste situații, minorul exercită singur drepturile și execută tot astfel obligațiile izvorâte din aceste acte și poate dispune singur de veniturile dobândite; aceste dispoziții sunt aplicabile și majorului care beneficiază de consiliere judiciară, în măsura în care instanța de tutelă nu dispune altfel (art. 42 C.civ.);

- persoana fizică dobândește capacitate de muncă la împlinirea vârstei de 16 ani; persoana fizică poate încheia un contract de muncă în calitate de salariat și la împlinirea vârstei de 15 ani, cu acordul părinților sau al reprezentanților legali, pentru activități potrivite cu dezvoltarea fizică, aptitudinile și cunoștințele sale, dacă astfel nu îi sunt periclitate sănătatea, dezvoltarea și pregătirea profesională; încadrarea în muncă a persoanelor sub vârsta de 15 ani este interzisă [art. 13 alin. (1)-(3) C.muncii]; de asemenea, și din interpretarea *per a contrario* a art. 13 alin. (4) C.muncii rezultă că

persoanele care beneficiază de consiliere judiciară pot fi încadrate în muncă (evident, dacă instanța de tutelă nu dispune altfel), în sensul că acest text de lege interzice doar încadrarea în muncă a persoanelor care beneficiază de tutelă specială, iar nu și a celor care beneficiază de consiliere judiciară;

- poate încheia contract de ucenicie persoana care a împlinit vârsta de 16 ani și îndeplinește celelalte condiții prevăzute de art. 7 din Legea nr. 279/2005 privind ucenicia la locul de muncă, republicată;

– există și acte juridice civile care, deși permise majorului (cu capacitate de exercițiu deplină), sunt interzise minorului, inclusiv celui cu capacitate de exercițiu restrânsă:

a) minorul nu poate să facă donații sau testamente, altele decât darurile obișnuite potrivit stării lui materiale sau dispozițiile testamentare cu privire la bunuri de mică valoare, și nici să garanteze obligația altuia [art. 146 alin. (3) C.civ.];

- nici tutorele nu poate, în numele minorului, să facă donații și nici să garanteze obligația altuia; fac *excepție* darurile obișnuite, potrivit cu starea materială a minorului [art. 144 alin. (1) C.civ.];

- dispozițiile testamentare făcute de persoana ocrotită după instituirea consilierii judiciare sunt valabile, dacă sunt autorizate sau confirmate de către instanța de tutelă, ținând seama de natura acestora și circumstanțele în care au fost făcute [art. 172 alin. (3) C.civ.];

b) sunt anulabile actele juridice încheiate între tutore sau soțul, o rudă în linie dreaptă ori frații sau surorile tutorelui, pe de o parte, și minor, pe de altă parte [art. 147 alin. (1) C.civ.]; *excepție*: oricare dintre aceste persoane poate cumpăra la licitație publică un bun al minorului, dacă are o garanție reală asupra acestui bun ori îl deține în coproprietate cu minorul, după caz [art. 147 alin. (2) C.civ.];

- regulile privitoare la tutela minorului care a împlinit vârsta de 14 ani se aplică și în cazul celui care beneficiază de consiliere judiciară, dacă prin lege nu se prevede altfel; dispozițiile art. 168 alin. (4) C.civ. rămân aplicabile [art. 171 alin. (1) și (3) C.civ.], ceea ce înseamnă că dispozițiile art. 147 C.civ. sunt aplicabile și în cazul persoanei care beneficiază de consiliere judiciară, dacă din hotărârea prin care a fost instituită consilierea judiciară nu rezultă altfel.

Încetare

– prin instituirea măsurii tutelei speciale (pentru cazurile care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a acestei măsuri);

– prin dobândirea capacității depline de exercițiu [la majorat; prin căsătoria încheiată înainte de 18 ani; în condițiile art. 40 C.civ. – capacitatea anticipată de exercițiu; prin încetarea măsurii consilierii judiciare (pentru cazurile care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a acestei măsuri), prin expirarea duratei pentru care a fost instituită sau ridicarea ei – art. 177 alin. (1) C.civ.];

– prin încetarea capacității de folosință, la moartea persoanei fizice.

Lipsa capacității de exercițiu

Cazuri

– nu au capacitate de exercițiu [art. 43 alin. (1), art. 168 alin. (4) și (5) C.civ.]:

a) persoanele care nu au împlinit vârsta de 14 ani;

b) persoanele care beneficiază de măsura tutelei speciale, în cazurile (pentru categoriile de acte juridice) care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a măsurii respective.

Conținut

Principiul

– pentru cei care nu au capacitate de exercițiu, actele juridice se încheie, în numele acestora, de reprezentanții lor legali (părinte, tutore sau curator), în condițiile prevăzute de lege [art. 43 alin. (2) C.civ.].

Excepții

– persoana lipsită de capacitatea de exercițiu poate încheia singură [art. 43 alin. (3) teza I C.civ.]:

a) actele anume prevăzute de lege;

b) actele de conservare (*de exemplu*, înscrierea unei ipoteci, întreruperea unei prescripții, trimiterea unei somații);

▪ această posibilitate este justificată de faptul că printr-un asemenea act se urmărește preîntâmpinarea pierderii unui drept subiectiv civil, deci întotdeauna este vorba de un act profitabil titularului dreptului subiectiv respectiv;

c) actele de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la momentul încheierii lor (*de exemplu*, cumpărarea de dulciuri, rechizite școlare, încheierea de contracte de transport cu întreprinderile de transport în comun);

▪ posibilitatea încheierii valabile a acestor acte juridice este justificată de caracterul curent al unor astfel de acte, de natura acestor acte juridice, de faptul că ele nu pot să aducă atingere intereselor autorului lor;

▪ dispozițiile art. 168 alin. (4) rămân aplicabile [art. 43 alin. (3) teza finală C.civ.], ceea ce înseamnă că, prin hotărârea prin care a fost instituită tutela specială, instanța de tutelă poate stabili fie că și pentru toate aceste categorii de acte sau o parte dintre ele este necesară reprezentarea persoanei respective, fie că persoana care beneficiază de tutela specială poate să încheie singură, în mod valabil, și alte acte juridice;

▪ actele pe care le lipsit de capacitate de exercițiu le poate încheia singur pot fi făcute și de către reprezentantul său legal, afară de cazul în care legea ar dispune altfel sau natura actului nu i-ar permite acest lucru [art. 43 alin. (4) C.civ.];

▪ spre deosebire de reglementarea anterioară, având în vedere forma modificată a art. 43 alin. (2) C.civ. prin Legea nr. 140/2022, care nu mai face trimitere la dispozițiile art. 42 alin. (1) C.civ., precum și denumirea marginală a art. 42 C.civ., modificată de asemenea prin Legea nr. 140/2022 („Regimul unor acte ale persoanei cu capacitate de exercițiu restrânsă”), și prevederile alin. (3) al art. 42 C.civ., introdus prin Legea nr. 140/2022, rezultă că, în prezent, persoana lipsită de capacitatea de exercițiu nu poate să încheie acte juridice în condițiile prevăzute la art. 42 alin. (1) C.civ.;

– cel lipsit de capacitate de exercițiu are posibilitatea de a face și anumite acte juridice nepatrimoniale, cum ar fi ascultarea minorului care a împlinit 10 ani în cazul exercitării tutelei cu privire la persoana minorului (art. 139 C.civ.), în vederea constituirii consiliului de familie (art. 128 C.civ.), la luarea deciziilor de către consiliul de familie (art. 130 C.civ.), ascultarea minorului care a împlinit vârsta de 10 ani în vederea adopției etc.;

▪ minorul care a împlinit vârsta de 10 ani va fi ascultat în condițiile art. 264 C.civ.;

▪ în procedurile administrative sau judiciare care îl privesc, ascultarea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie; cu toate acestea, poate fi ascultat și copilul care nu a împlinit vârsta de 10 ani, dacă autoritatea competentă consideră că acest lucru este necesar pentru soluționarea cauzei [art. 264 alin. (1) C.civ.];

▪ în procedura încuviințării mandatului de ocrotire, în cazul prevăzut la art. 114 alin. (6) C.civ., instanța este obligată să îl asculte pe beneficiarul contractului de mandat (minorul sau majorul care beneficiază de tutelă specială), punându-i și întrebări pentru a constata necesitatea și oportunitatea încuviințării mandatului de ocrotire; dacă este în interesul celui a cărui punere sub ocrotire este cerută, acesta va fi ascultat la locuința sa, acolo unde este îngrijit sau în alt loc apreciat de instanță ca fiind potrivit; la ascultarea celui a cărui ocrotire se solicită poate fi de față o persoană de încredere [art. 943⁴ alin. (3), art. 940 alin. (3) teza finală și alin. (4) C.proc.civ.].

Încetare

- pentru minor: fie la împlinirea vârstei de 14 ani (când minorul dobândește capacitatea civilă de exercițiu restrânsă), fie prin moarte;
- pentru cel care beneficiază de măsura tutelei speciale, în cazurile care rezultă din hotărârea judecătorească de instituire a măsurii respective: fie prin încetarea măsurii [la expirarea duratei pentru care a fost instituită, în cazul înlocuirii acesteia, precum și la ridicarea ei – art. 177 alin. (1) C.civ., când cel în cauză dobândește capacitatea civilă de exercițiu deplină sau, după caz, capacitatea civilă de exercițiu restrânsă], fie prin moarte.

Sanctiune**Actele juridice anulabile în cazul nerespectării regulilor referitoare la capacitatea civilă de exercițiu**

– sancțiunea nerespectării regulilor referitoare la capacitatea civilă de exercițiu este nulitatea relativă a actului juridic civil încheiat de o persoană care nu are capacitatea cerută de lege pentru actul respectiv;

- actele făcute de persoana lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, altele decât cele prevăzute la art. 41 alin. (3) și la art. 43 alin. (3) C.civ., precum și actele făcute de tutore fără avizul consiliului de familie sau autorizarea instanței de tutelă, atunci când acestea sunt cerute de lege, sunt anulabile, chiar fără dovedirea unui prejudiciu [art. 44 alin. (1) C.civ.];
  - pentru minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, actele făcute cu încălcarea dispozițiilor art. 146 alin. (1)-(3) C.civ. sunt anulabile [art. 146 alin. (4) teza I C.civ.];
  - *ca regulă*, actele juridice încheiate între tutore sau soțul, o rudă în linie dreaptă ori frații sau surorile tutorelui, pe de o parte, și minor, pe de altă parte, sunt anulabile [art. 147 alin. (1) C.civ.];
  - actele încheiate de tutore în lipsa avizului consultativ al consiliului de familie sunt anulabile [art. 130 alin. (4) C.civ.]; de asemenea, actele făcute de tutore cu încălcarea dispozițiilor art. 144 alin. (1) și (2) sunt anulabile [art. 144 alin. (3) teza I C.civ.]; *prin excepție*, tutorele poate înstrăina, fără avizul consiliului de familie și fără autorizarea instanței de tutelă, bunurile supuse pieirii, degradării, alterării ori depreciării, precum și cele devenite nefolositoare pentru minor [art. 144 alin. (4) C.civ.];
  - actele juridice încheiate de persoana care beneficiază de măsura consilierii judiciare sau a tutelei speciale, altele decât cele prevăzute la art. 41 alin. (3) și la art. 43 alin. (3), precum și cele autorizate (expres sau implicit) de instanța de tutelă, sunt anulabile sau prestațiile care decurg din acestea pot fi reduse, chiar fără dovedirea unui prejudiciu și chiar dacă la data încheierii lor aceasta ar fi avut discernământ [art. 172 alin. (1) C.civ.];
  - actele juridice încheiate înaintea instituirii consilierii judiciare sau tutelei speciale pot fi anulate sau prestațiile care decurg din acestea pot fi reduse numai dacă la data când au fost încheiate lipsa discernământului era notorie sau cunoscută de cealaltă parte [art. 172 alin. (2) C.civ.];
  - însă, dispozițiile testamentare făcute de persoana ocrotită după instituirea consilierii judiciare sunt valabile, dacă sunt autorizate sau confirmate de către instanța de tutelă, ținând seama de natura acestora și circumstanțele în care au fost făcute [art. 172 alin. (3) C.civ.];
  - contractul este anulabil când au fost nesocotite dispozițiile legale privitoare la capacitatea de exercițiu (art. 1251 C.civ.);
- așadar, sunt lovite de nulitate relativă:
- a) actul juridic de dispoziție de mare valoare, încheiat de cel lipsit de capacitate de exercițiu sau de cel cu capacitate de exercițiu restrânsă, fără încuviințarea reprezentantului legal sau a ocrotitorului legal, precum și fără avizul consiliului de familie, dacă există, și autorizarea instanței de tutelă, indiferent dacă actul respectiv îl prejudiciază ori nu;

- b) actul juridic de dispoziție de mică valoare, cu executare succesivă ori afectat de termen sau condiție, încheiat de cel lipsit de capacitate de exercițiu sau de cel cu capacitate de exercițiu restrânsă, fără încuviințarea reprezentantului legal sau a ocrotitorului legal, indiferent dacă actul respectiv îl prejudiciază ori nu;
- c) actul juridic de dispoziție încheiat de reprezentantul legal fără autorizarea instanței de tutelă (și fără avizul consiliului de familie, în cazul în care minorul este pus sub tutelă), atunci când această autorizare este cerută de lege, indiferent dacă actul respectiv îl prejudiciază ori nu pe incapabil;
- d) actul juridic de dispoziție de mare valoare încheiat de cel cu capacitate de exercițiu restrânsă cu încuviințarea ocrotitorului legal, dar fără autorizarea instanței de tutelă (și fără avizul consiliului de familie, în cazul în care minorul este pus sub tutelă);
- e) actul juridic de administrare încheiat de cel lipsit de capacitate de exercițiu, indiferent dacă actul respectiv îl prejudiciază ori nu pe incapabil;
- f) actul juridic de administrare încheiat de cel cu capacitate de exercițiu restrânsă fără încuviințarea ocrotitorului legal, însă numai în măsura în care îl prejudiciază;
- g) actele juridice pe care cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cel cu capacitate de exercițiu restrânsă nu le poate încheia, nici singur și nici prin reprezentare, respectiv nici cu încuviințare sau autorizare prealabilă (*de exemplu*, actele juridice prin care s-ar garanta obligația altuia);
- h) actele juridice privind munca, îndeletnicirile artistice sau sportive ori referitoare la profesia persoanei cu capacitate de exercițiu restrânsă, încheiate de aceasta fără încuviințarea părinților sau a tutorelui sau fără respectarea dispozițiilor legii speciale, dacă legea specială nu prevede o altă sancțiune;
- i) actele juridice privind munca, îndeletnicirile artistice sau sportive ori referitoare la profesia persoanei fără capacitate de exercițiu, încheiate de aceasta chiar cu încuviințarea părinților sau a tutorelui, dacă legea specială nu prevede altfel;
- j) actele juridice încheiate de cel care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială fără încuviințare sau, după caz, reprezentare, stabilite de instanța de tutelă prin hotărârea de instituire a măsurii de ocrotire, indiferent dacă actele respective îl prejudiciază și indiferent dacă la data încheierii lor acesta ar fi avut discernământ;
- k) actele juridice *mortis causa* (legate) cu privire la bunuri de mare valoare, precum și donațiile care depășesc cadrul darurilor obișnuite, făcute de minorul care a împlinit vârsta de 14 ani;
- l) actul prin care cel cu capacitate de exercițiu restrânsă renunță la moștenire sau acceptă o liberalitate cu sarcini fără încuviințarea ocrotitorului legal, fără avizul consiliului de familie (dacă este cazul) și fără autorizarea instanței de tutelă;
- m) actul juridic *mortis causa* făcut de persoana ocrotită după instituirea tutelei speciale;
- n) actul juridic *mortis causa* făcut de persoana ocrotită după instituirea consilierii judiciare, dacă nu a fost autorizat sau confirmat de către instanța de tutelă;
- o) actul de exercitare a dreptului de opțiune succesorală sau de acceptare a unor liberalități (inclusiv fără sarcini) făcute de persoana lipsită de capacitatea de exercițiu, indiferent dacă actele respective o prejudiciază ori nu.

Acțiunea în anulare

– acțiunea în anulare poate fi exercitată de reprezentantul legal, de minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, de cel care beneficiază de consiliere judiciară, precum și de ocrotitorul legal sau de consiliul de familie, după caz [art. 46 alin. (1) C.civ.];

- persoana chemată de lege să încuviințeze actele minorului sau ale celui care beneficiază de consiliere judiciară poate, în numele și în interesul acestuia, să ceară anularea contractului făcut fără încuviințarea sa; aceste dispozițiile se aplică în mod corespunzător și în cazul actelor încheiate fără avizul consiliului de familie sau autorizarea instanței de tutelă [art. 1263 alin. (3) și (4) C.civ.];
- atunci când actul s-a încheiat fără autorizarea instanței de tutelă, necesară potrivit legii, aceasta va sesiza procurorul în vederea exercitării acțiunii în anulare [art. 46 alin. (2) C.civ.]; procurorul poate exercita și din oficiu acțiunea în anulare, în condițiile art. 92 C.proc.civ.;
- în cazul actelor făcute cu încălcarea dispozițiilor art. 144 alin. (1) și (2) C.civ., acțiunea în anulare poate fi exercitată de tutore, de consiliul de familie sau de oricare membru al acestuia, precum și de către procuror, din oficiu sau la sesizarea instanței de tutelă [art. 144 alin. (3) C.civ.];
- nulitatea relativă mai poate fi invocată de:
  - a) succesorii universali sau cu titlu universal ai incapabilului sau ai celui cu capacitate de exercițiu restrânsă, afară de cazul în care ar fi vorba de o acțiune *intuitu personae*;
  - b) creditorii chirografari ai incapabilului sau ai celui cu capacitate de exercițiu restrânsă, pe calea acțiunii oblice, cu excepția situației când ar fi vorba de drepturi strict personale (art. 1560 C.civ.);
- cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă poate invoca și singur, în apărare (pe cale de excepție), anulabilitatea actului pentru încălcarea dispozițiilor legale în materie de capacitate de exercițiu [art. 44 alin. (2) C.civ.];
- persoana capabilă de a contracta nu poate opune anulabilitatea contractului și nici exercita acțiunea în anulare, însă poate cere menținerea contractului și reducerea sau majorarea propriei prestații, după caz [art. 46 alin. (3) C.civ.]; astfel, majorul (capabil) cu care s-a contractat nu poate solicita și obține anularea actului juridic pe motiv că cealaltă parte a fost lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă;
- acțiunea în declararea nulității relative a actului juridic încheiat cu nerespectarea regulilor referitoare la capacitatea de exercițiu se prescrie în termen de 3 ani, care începe să curgă de la data la care cel îndreptățit, reprezentantul său legal ori cel chemat de lege să îi încuviințeze sau să îi autorizeze actele a cunoscut cauza anulării, însă cel mai târziu de la împlinirea a 18 luni de la data încheierii actului juridic [art. 2529 alin. (1) lit. c) C.civ.];
  - cursul prescripției nu începe să curgă ori, după caz, este suspendat cât timp cel lipsit de capacitate de exercițiu nu are reprezentant legal, respectiv cât timp cel cu capacitate de exercițiu restrânsă nu are ocrotitor legal, în afară de cazurile în care există o dispoziție legală contrară (art. 2532 pct. 4 C.civ.);
- principalul efect al anulării actului juridic constă în desființarea retroactivă a acestuia, astfel încât eventualele prestații executate în temeiul actului juridic respectiv urmează a se restitui;
  - persoana lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă nu este însă obligată la restituire decât în limita folosului realizat, apreciat la data cererii de restituire, sarcina probei acestei îmbogățiri revenind celui care solicită restituirea [art. 47 teza I și art. 1647 alin. (1) C.civ.];
  - face excepție ipoteza în care cel lipsit de capacitate de exercițiu sau, după caz, cu capacitate de exercițiu restrânsă, cu intenție sau din culpă gravă, a făcut ca restituirea să fie imposibilă, situație în care va fi ținut la restituirea integrală [art. 1647 alin. (2) C.civ.].

Confirmarea actului anulabil

- minorul devenit major sau cel cu privire la care a încetat măsura consilierii judiciare ori a tutelei speciale poate confirma actul făcut singur în timpul minorității sau în perioada în care se afla sub ocrotire, atunci când el trebuia să fie reprezentat sau asistat; după descărcarea tutorelui, el poate, de

asemenea, să confirme actul făcut de tutorele său fără respectarea tuturor formalităților cerute pentru încheierea lui valabilă (art. 48 tezele I și a II-a C.civ.);

– în timpul minorității sau al perioadei în care majorul beneficiază de măsura consilierii judiciare, confirmarea actului anulabil se poate face numai în condițiile art. 1263 și art. 1264 C.civ. (art. 48 teza finală C.civ.);

- din modul de redactare a art. 48 teza finală C.civ. și a art. 1263 alin. (3) C.civ. (care nu se referă și la persoana care beneficiază de tutelă specială) ar rezulta că pe perioada în care este instituită tutela specială nu este posibilă confirmarea actului juridic încheiat de cel pus sub tutelă specială.

Frauda comisă de incapabil. Menținerea efectelor actului juridic anulabil

– principiul răspunderii civile delictuale poate conduce la menținerea efectelor actului juridic civil lovit de nulitate relativă pentru nerespectarea regulilor referitoare la capacitatea civilă de exercițiu;

– simpla declarație că este capabil să contracteze, făcută de cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, nu înlătură anulabilitatea actului; dacă însă a folosit manopere dolosive, instanța, la cererea părții induse în eroare, poate menține contractul atunci când apreciază că aceasta ar constitui o sancțiune civilă adecvată (art. 45 C.civ.);

- astfel, dacă la încheierea actului juridic anulabil, cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă a declarat că este major/capabil să contracteze, acțiunea în anulare nu poate fi paralizată (art. 45 teza I C.civ.);

- dacă însă cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă nu s-a limitat doar la a face o simplă declarație, ci a săvârșit o serie de fapte materiale (manopere) dolosive, de natură a întări convingerea celeilalte părți în sensul că aceasta din urmă contractează cu o persoană cu deplină capacitate de exercițiu, atunci își va găsi aplicare art. 45 teza a II-a C.civ.

Sanctiunea aplicabilă în cazul încălcării, în același timp, a capacității de exercițiu restrânse și a capacității de folosință

– în cazul în care nesocotirea unei reguli referitoare la capacitatea de exercițiu restrânsă constituie, în același timp, și încălcarea unei incapacități de folosință, atunci sancțiunea este cea aplicabilă încălcării acelei incapacități, deci actul juridic va fi lovit de nulitate absolută sau relativă în funcție de natura interesului ocrotit prin edictarea incapacității de folosință respective;

- *spre exemplu*, dacă o persoană cu capacitate de exercițiu restrânsă, fără vreo încuviințare prealabilă, vinde unui cetățean străin (a cărui țară de origine nici nu este stat membru al Uniunii Europene, nici nu a încheiat cu România un tratat prin care să fie stabilite relații de reciprocitate în domeniu) un teren situat în România, contractul de vânzare nu va fi lovit de nulitate relativă pentru nerespectarea regulilor referitoare la capacitatea civilă de exercițiu, ci sancțiunea este nulitatea absolută pentru încălcarea incapacității speciale de folosință prevăzute de art. 44 alin. (2) din Constituție și de art. 3 și art. 6 alin. (1) din Legea nr. 312/2005.

II. OCROTIREA PERSOANEI FIZICE PRIN MIJLOACE DE DREPT CIVIL

1. Considerații generale

Persoanele ocrotite

– sunt supuși unor măsuri speciale de ocrotire (art. 105 C.civ.):

- a) minorii;

<p><i>b)</i> cei care, deși capabili, din cauza bătrâneții, a bolii sau a altor motive prevăzute de lege, nu pot să își administreze bunurile și nici să își apere interesele în condiții corespunzătoare;</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocrotirea <i>minorilor</i> se realizează prin părinți, prin tutelă sau prin curatelă; – <i>minorii cu capacitate de exercițiu restrânsă</i> pot beneficia și de măsura tutelei speciale; – protecția specială a <i>copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi</i> este asigurată prin măsurile reglementate de Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată: <ul style="list-style-type: none"> <i>a)</i> plasamentul copilului; <i>b)</i> plasamentul copilului în regim de urgență; <i>c)</i> supravegherea specializată; <ul style="list-style-type: none"> – ocrotirea <i>majorului</i> are loc prin instituirea măsurii consilierii judiciare sau a tutelei speciale ori a curatelei sau a unei alte măsuri prevăzute de lege [art. 106 alin. (2) C.civ.]; – pentru <i>persoanele cu tulburări psihice</i>, cea mai importantă măsură de protecție este internarea într-o unitate de psihiatrie, conform procedurii reglementate de Legea sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002, republicată.
<p>Interesul persoanei ocrotite</p> <ul style="list-style-type: none"> – cu titlu de principiu, orice măsură de ocrotire a persoanei fizice <i>se stabilește numai în interesul acesteia</i>, la luarea unei măsuri de ocrotire fiind necesar să se țină seama de posibilitatea persoanei fizice de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile cu privire la persoana și bunurile sale (art. 104 C.civ.).
<p>Competența soluționării cererilor</p> <ul style="list-style-type: none"> – procedurile privind ocrotirea persoanei fizice prevăzute de Codul civil sunt de competența instanței de tutelă și de familie, care, în toate cazurile, are obligația de a soluționa de îndată aceste cereri (art. 107 C.civ.); ▪ <i>dispoziții tranzitorii</i>: până la data intrării în vigoare a dispozițiilor din legea de organizare judiciară referitoare la organizarea și funcționarea instanței de tutelă, atribuțiile acestei instanțe referitoare la exercitarea tutelei cu privire la bunurile minorului sau ale interzisului judecătoresc ori, după caz, cu privire la supravegherea modului în care tutorele administrează bunurile acestuia revin <i>autorității tutelare</i> [art. 229 alin. (3) din Legea nr. 71/2011]; ▪ <i>neconstituționalitate</i>: Curtea Constituțională a constatat că dispozițiile art. 229 alin. (3) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil sunt neconstituționale, reținând în motivare, printre altele, că până la organizarea prin legea privind organizarea judiciară a instanței de tutelă, atribuțiile speciale ale acesteia referitoare la exercitarea tutelei cu privire la bunurile minorului sau ale interzisului judecătoresc ori, după caz, cu privire la supravegherea modului în care tutorele administrează bunurile acestuia, sunt îndeplinite de instanțele, secțiile sau, după caz, completurile specializate pentru minori și familie (C.C.R., Decizia nr. 795 din 4 noiembrie 2020, M. Of. nr. 1299 din 8 decembrie 2020); ▪ potrivit art. 22 din Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative, în cuprinsul actelor normative aplicabile la data intrării în vigoare a acestei legi (18 august 2022), referirile la măsura punerii sub interdicție judecătorească, respectiv la persoana pusă sub interdicție judecătorească se consideră a fi făcute la măsura consilierii judiciare sau a tutelei speciale, respectiv la persoana care beneficiază de consiliere judiciară sau de tutelă specială.

2. Ocrotirea minorului

2.1. Ocrotirea minorului prin autoritatea părintească

Definiția și principiile autorității părintești
<p>– autoritatea părintească este ansamblul de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în mod egal ambilor părinți [art. 483 alin. (1) C.civ.];</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ poate fi vorba de părinții firești ori, după caz, de părinții adoptatori; ▪ autoritatea părintească este mijlocul juridic obișnuit de ocrotire a minorului; <p>– autoritatea părintească este cărmuită de următoarele <i>principii</i>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. drepturile părintești se exercită și îndatoririle părintești se îndeplinesc numai în interesul copilului [art. 104 alin. (1), art. 263 alin. (1) și art. 483 alin. (2) C.civ.; art. 18 pct. 1 teza finală din Convenția privind drepturile copilului; art. 5 alin. (2), art. 6 lit. a) și c) și art. 36 alin. (2) din Legea nr. 272/2004, republicată]; 2. autoritatea părintească se exercită cu prioritate față de alte forme de ocrotire a minorului [art. 5 alin. (2) din Legea nr. 272/2004, republicată]; 3. părinții au aceleași drepturi și îndatoriri față de copiii lor minori, răspund pentru creșterea lor și exercită împreună și în mod egal autoritatea părintească [art. 48 alin. (1) din Constituție, art. 483 alin. (1) și (3), art. 503 C.civ. și art. 36 alin. (1) din Legea nr. 272/2004, republicată, fiind consacrat deci principiul egalității părinților în privința exercitării autorității părintești]; 4. conținutul autorității părintești nu diferă după cum copilul este din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopție ori este rezultatul reproducerii umane asistate medical cu terț donator [art. 48 alin. (3) din Constituție, art. 260, art. 446, art. 448 și art. 471 C.civ. și art. 7 din Legea nr. 272/2004, republicată]; 5. părinții nu au niciun drept asupra bunurilor copilului și nici copilul asupra bunurilor părinților, afară de dreptul la moștenire și de dreptul la întreținere (art. 500 C.civ. – independența patrimonială); 6. un părinte nu poate renunța la autoritatea părintească, dar se poate înțelege cu celălalt părinte cu privire la modalitatea de exercitare a autorității părintești, în condițiile art. 506 C.civ. [art. 36 alin. (6) din Legea nr. 272/2004, republicată]; 7. părinții se pot înțelege cu privire la exercitarea autorității părintești sau cu privire la luarea unei măsuri de protecție a copilului, dacă este respectat interesul superior al acestuia și numai cu încuviințarea instanței de tutelă, ascultarea copilului fiind obligatorie (art. 506 C.civ.); 8. exercitarea ocrotirii părintești se realizează sub controlul societății, în special al statului, prin instanța de tutelă, serviciile publice de asistență socială, înființate de fiecare autoritate publică locală, organismele specializate ale statului [art. 107 și art. 508 C.civ.; art. 5 alin. (3) și (4) și art. 39 din Legea nr. 272/2004, republicată]; 9. asupra neînțelegerilor dintre părinți cu privire la exercițiul drepturilor sau la îndeplinirea îndatoririlor părintești hotărăște instanța de tutelă, ascultarea copilului fiind obligatorie (art. 486 C.civ.); 10. autoritatea părintească se exercită până la data când copilul dobândește capacitatea deplină de exercițiu (art. 484 C.civ.); <p>– totodată, trebuie avute în vedere și <i>principiile instituite de dispozițiile art. 6 din Legea nr. 272/2004, republicată, pentru respectarea și garantarea drepturilor copilului</i>:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) respectarea și promovarea cu prioritate a interesului superior al copilului;

<p>b) egalitatea șanselor și nediscriminarea;</p> <p>c) responsabilizarea părinților cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești;</p> <p>d) primordialitatea responsabilității părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor copilului;</p> <p>e) descentralizarea serviciilor de protecție a copilului, intervenția multisectorială și parteneriatul dintre instituțiile publice și organismele private autorizate;</p> <p>f) asigurarea unei îngrijiri individualizate și personalizate pentru fiecare copil;</p> <p>g) respectarea demnității copilului;</p> <p>h) ascultarea opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate;</p> <p>i) asigurarea stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educarea copilului, ținând cont de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, în cazul luării unei măsuri de protecție;</p> <p>j) celeritate în luarea oricărei decizii cu privire la copil;</p> <p>k) asigurarea protecției împotriva abuzului, neglijării, exploatării și oricărei forme de violență asupra copilului;</p> <p>l) interpretarea fiecărei norme juridice referitoare la drepturile copilului în corelație cu ansamblul reglementărilor din această materie;</p> <p>– cu privire la <i>modul de exercitare a autorității părintești și alte aspecte privind autoritatea părintească</i>, a se vedea volumul 1, Fișa nr. 12.</p>
--

2.2. Tutela minorului

<p>Noțiune</p> <p>– tutela minorului este acel mijloc juridic de ocrotire care intervine în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, atunci când minorul este lipsit de ocrotire părintească;</p> <p>– dacă pentru minorul lipsit de ocrotire părintească tutela este o măsură de ocrotire, pentru tutore, ea reprezintă o îndatorire, o sarcină [art. 122 alin. (1) C.civ.];</p> <p>– cu titlu general, art. 108 alin. (1) C.civ. prevede că ocrotirea persoanei fizice prin tutelă se realizează de către <i>tutore, desemnat sau numit</i>, în condițiile Codului civil, precum și de către <i>consiliul de familie, ca organ consultativ</i>.</p>
<p>Caracterele juridice ale tutelei</p> <p>– <i>caracterele juridice</i> ale tutelei, privite ca sarcină, sunt următoarele:</p> <p>1. legalitatea: instituirea tutelei, cazurile de deschidere, procedura numirii tutorelui, conținutul ocrotirii minorului prin tutelă și încetarea tutelei minorului sunt stabilite de lege, prin norme imperative, de la care nu se poate deroga;</p> <p>2. caracterul facultativ: numirea tutorelui se face de către instanța de tutelă, cu acordul acestuia [art. 119 alin. (1) teza I C.civ.]; regula se aplică și în cazul desemnării tutorelui de către părinte prin act unilateral autentic sau testament [art. 114 alin. (1) C.civ.];</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>prin excepție</i>, în cazul desemnării tutorelui prin convenție, cel desemnat tutore nu poate refuza numirea decât pentru motivele prevăzute expres de art. 120 alin. (2) C.civ. [art. 119 alin. (1) teza a II-a C.civ.];

3. gratuitatea: nu este de esență, ci doar de natura tutelei;

- instanța de tutelă, cu avizul consiliului de familie, poate acorda tutorelui, pe perioada exercitării sarcinilor tutelei, ținând cont de munca depusă în administrarea bunurilor minorului și de starea materială a minorului și a tutorelui, o remunerație de până la 10% din veniturile produse de bunurile minorului; instanța de tutelă, cu avizul consiliului de familie, va putea modifica sau suprima această remunerație, potrivit împrejurărilor (art. 123 C.civ.);

4. personalitatea: tutela este o sarcină personală [art. 122 alin. (1) C.civ.], care se exercită personal de către tutore, iar nu prin intermediul altei persoane, deci tutela este *intuitu personae*;

- prin urmare, în cazul morții tutorelui, sarcina nu trece asupra moștenitorilor acestuia; pentru a ocroti însă interesele minorului, până la numirea unui nou tutore, moștenitorii vor prelua sarcinile tutelei în condițiile art. 157 C.civ.;
- caracterul personal nu înseamnă că tutorele nu poate împuternici, prin mandat, o altă persoană să încheie în numele minorului și pentru acesta anumite acte juridice civile determinate; mandatul nu poate fi însă general;
- *prin excepție*, instanța de tutelă, cu avizul consiliului de familie, poate, ținând seama de mărimea și compunerea patrimoniului minorului, să decidă ca administrarea patrimoniului ori doar a unei părți a acestuia să fie încredințată, potrivit legii, unei persoane fizice sau persoane juridice specializate [art. 122 alin. (2) C.civ.];

5. unicitatea: exercitarea tutelei cu privire la persoana minorului și cu privire la bunurile minorului se face de aceeași persoană, cu excepția cazului prevăzut de art. 122 alin. (2) C.civ. (menționat mai sus).

Principiile care guvernează tutela minorului

– *principiile* care guvernează tutela minorului sunt următoarele:

- 1.** tutela se exercită exclusiv în interesul minorului, atât în ceea ce privește persoana, cât și bunurile acestuia (art. 133 C.civ.);
- 2.** tutorele nu are vreun drept asupra bunurilor minorului și nici minorul nu are vreun drept asupra bunurilor tutorelui [art. 142, art. 143, art. 500, art. 807 C.civ. – principiul independenței (autonomiei) patrimoniale dintre minor și tutore];
- 3.** tutela se exercită sub un control efectiv și continuu, realizat de către instanța de tutelă;
  - în îndeplinirea activității de control, instanța de tutelă va putea cere colaborarea autorităților administrației publice, a instituțiilor și serviciilor publice specializate pentru protecția copilului sau a instituțiilor de ocrotire, după caz (art. 151 C.civ.);
  - de asemenea, pentru a supraveghea modul în care tutorele își exercită drepturile și își îndeplinește îndatoririle cu privire la persoana și bunurile minorului se poate constitui consiliul de familie (art. 124 C.civ.).

Deschiderea tutelei minorului

Cazurile de deschidere a tutelei minorului

– generic, tutela minorului se deschide atunci când minorul este lipsit de ocrotire părintească;
 – în concret, tutela minorului se deschide în următoarele cazuri (art. 110 teza I C.civ.):

- 1.** ambii părinți sunt morți;
- 2.** ambii părinți sunt dispăruți;
- 3.** ambii părinți sunt declarați morți pe cale judecătorească;
- 4.** ambii părinți sunt necunoscuți;
- 5.** ambii părinți sunt decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau li s-a aplicat pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești;

6. ambii părinți beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială;

7. la încetarea adopției, instanța decide că este în interesul minorului instituirea unei tutele, iar nu redobândirea drepturilor și îndatoririlor părintești de către părinții firești ai minorului;

- dispozițiile art. 503 alin. (1¹) C.civ. rămân aplicabile (art. 110 teza finală C.civ.); potrivit art. 503 alin. (1¹) C.civ. coroborat cu art. 507 alin. (2) C.civ., în cazul părintelui care beneficiază de consiliere judiciară, instanța de tutelă poate hotărî ca drepturile și îndatoririle cu privire la bunurile copilului să fie exercitate doar de celălalt părinte. Când cel ocrotit exercită singur autoritatea părintească, instanța de tutelă hotărâște, în funcție de împrejurări, cu privire la continuarea exercitării autorității părintești sau la instituirea tutelei asupra copilului acestuia; părintele ocrotit păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția acestuia, cu excepția cazului în care se află în imposibilitatea de a-și manifesta voința din cauza lipsei discernământului.

Persoanele obligate să înștiințeze instanța de tutelă

– au obligația de a înștiința instanța de tutelă de îndată ce află de existența unui minor lipsit de îngrijire părintească (art. 111 C.civ.):

- a) persoanele apropiate minorului, precum și administratorii și locatarii casei în care locuiește minorul;
- b) serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor, cu prilejul înregistrării morții unei persoane, precum și notarul public, cu prilejul deschiderii unei proceduri succesoriale;
- c) instanțele judecătorești, cu prilejul condamnării la pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești;
- d) procurorul, autoritățile administrației publice locale, instituțiile de ocrotire, precum și orice altă persoană;

– în cazul în care tutori sunt doi soți, iar unul dintre soți introduce acțiunea de divorț, instanța, din oficiu, va înștiința instanța de tutelă pentru a dispune cu privire la exercitarea tutelei [art. 135 alin. (2) C.civ.].

Persoanele care pot avea calitatea de tutore

– persoanele care pot fi numite tutore (art. 112 C.civ.):

- a) o persoană fizică (singură);
- b) soțul și soția, împreună, dacă nu se află în vreunul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de lege;
  - în cazul în care mai mulți minori, care sunt frați sau surori, sunt lipsiți de îngrijire părintească, se numește, de regulă, un singur tutore;

– persoanele care nu pot fi numite tutore [art. 113 alin. (1) C.civ.]:

- a) minorul, persoana care beneficiază de tutelă specială ori consiliere judiciară, cel cu privire la care a fost instituită măsura asistenței pentru încheierea actelor juridice, persoana cu privire la care a fost încuviințat un mandat de ocrotire ori cel pus sub curatelă;
- b) cel decăzut din exercițiul drepturilor părintești sau declarat incapabil de a fi tutore;
- c) cel căruia i s-a restrâns exercițiul unor drepturi civile, fie în temeiul legii, fie prin hotărâre judecătorească, precum și cel cu rele purtări reținute ca atare de către o instanță judecătorească;
- d) cel care, exercitând o tutelă, a fost îndepărtat din aceasta în condițiile art. 158 C.civ.;
- e) cel aflat în stare de insolvabilitate;
- f) cel care, din cauza intereselor potrivnice cu cele ale minorului, nu ar putea îndeplini sarcina tutelei;

- g) cel înlăturat prin înscris autentic sau prin testament de către părintele care exercita singur, în momentul morții, autoritatea părintească;
- dacă vreuna dintre împrejurările de mai sus survine sau este descoperită în timpul tutelei, tutorele va fi îndepărtat, respectându-se aceeași procedură ca și la numirea lui [art. 113 alin. (2) C.civ.];
  - se admite că poate fi numit tutore și persoana care, prin căsătorie sau în condițiile art. 40 C.civ., dobândește capacitate de exercițiu deplină înainte de împlinirea vârstei de 18 ani;
  - se apreciază că persoana juridică nu poate fi tutore; faptul că instanța de tutelă poate autoriza ca de administrarea bunurilor minorului să se ocupe o persoană juridică specializată, în calitate de administrator [art. 122 alin. (2) C.civ.], nu înseamnă că aceasta devine tutore.

Desemnarea tutorelui

- în *principiu*, desemnarea tutorelui se poate face de către părinte;
  - în lipsa unui tutore desemnat, alegerea tutorelui se face de către instanța de tutelă;
- desemnarea tutorelui de către părinte se poate face prin [art. 114 alin. (1) C.civ.]:
  - a) act unilateral încheiat în formă autentică;
  - b) convenție încheiată în formă autentică;
  - c) testament autentic, olograf sau privilegiat;
- desemnarea făcută de părintele care, în momentul morții, era decăzut din drepturile părintești este lipsită de efecte [art. 114 alin. (2) C.civ.];
- desemnarea poate fi revocată oricând de către părinte, chiar și printr-un înscris sub semnătură privată [art. 114 alin. (3) C.civ.]:
  - se observă că în cazul revocării nu se aplică regula simetriei formelor;
  - înscrisul prin care se revocă persoana desemnată pentru a fi numită tutore se va înscrie în registrul prevăzut la art. 1046 sau la art. 2033 C.civ., după caz [art. 114 alin. (4) C.civ.];
  - notarul public sau instanța de tutelă, după caz, are obligația să verifice în aceste registre dacă persoana desemnată pentru a fi tutore nu a fost revocată [art. 114 alin. (5) C.civ.];
  - *ca regulă*, pentru a se asigura opozabilitatea față de terți, actul juridic de desemnare/revocare este supus unor formalități de publicitate; notarul public înregistrează convenția și actul juridic unilateral, încheiate în formă autentică, precum și revocarea acestora în registrul național notarial [Registrul național notarial de evidență a procurilor și revocărilor acestora (RNNEPR)]; dacă tutorele a fost desemnat prin testament autentic, încheierea și revocarea acestuia trebuie înscrise în Registrul național de evidență a liberalităților (RNNEL); *prin excepție*, nu există formalități de publicitate dacă actul juridic de desemnare este revocat printr-un înscris sub semnătură privată sau dacă este revocat un testament olograf ce conține o desemnare de tutore;
- părintele cu capacitate de exercițiu deplină, care exercită autoritatea părintească asupra copilului său minor sau care este tutorele copilului său major cu privire la care a fost instituită tutela specială, precum și rudele de până la gradul al doilea inclusiv care sunt tutori ai minorului sau ai majorului care beneficiază de tutelă specială pot să încheie un *contract de mandat de ocrotire* cu privire la îngrijirea acestuia, pentru situația în care mandantul decedează sau nu își mai poate îndeplini sarcina tutelei [art. 114 alin. (6) C.civ.].

Numirea tutorelui de către instanța de tutelă

- tutela se instituie conform legii de către instanța judecătorească (judecătoria) în a cărei circumscripție teritorială domiciliază sau a fost găsit copilul [art. 45 din Legea nr. 272/2004, republicată, art. 94 alin. (1) lit. a) C.proc.civ.];

– fie tutorele a fost desemnat de către părinte, fie nu există un tutore desemnat, numirea tutorelui se face întotdeauna de către instanța de tutelă;

- *ca regulă*, tutorele nu poate fi numit în lipsa acordului lui;
- numai tutorele desemnat prin convenție nu poate refuza numirea decât pentru motivele expres prevăzute de art. 120 alin. (2) C.civ.;
- cel desemnat tutore de către părinte poate fi înlăturat de către instanță [art. 116 alin. (1) C.civ.]:

i) cu acordul său;

ii) dacă se află în vreunul dintre cazurile în care nu poate fi numit tutore;

iii) dacă, prin numirea sa, interesele minorului ar fi periclitate;

- în lipsa unui tutore desemnat de părinte, instanța de tutelă numește cu prioritate ca tutore, dacă nu se opun motive întemeiate, o rudă sau un afin ori un prieten al familiei minorului, în stare să îndeplinească această sarcină, ținând seama, după caz, de relațiile personale, de apropierea domiciliilor, de condițiile materiale și de garanțiile morale pe care le prezintă cel chemat la tutelă [art. 118 alin. (1) C.civ.]; în cazul în care niciuna dintre aceste persoane nu își poate asuma tutela, instanța de tutelă numește un reprezentant personal care a dobândit această calitate în condițiile legii speciale [art. 118 alin. (2) C.civ.]; potrivit art. 26 alin. (2) din Legea nr. 140/2022, dispozițiile art. 118 alin. (2) C.civ., astfel cum au fost reglementate, respectiv modificate prin Legea nr. 140/2022, vor intra în vigoare la data care va fi prevăzută de legea specială privind reprezentantul personal.

Procedura de numire a tutorelui

- numirea tutorelui se face de către instanța de tutelă în camera de consiliu, prin încheiere definitivă;
- ascultarea minorului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie;
- în lipsa unui tutore desemnat, dacă instanța de tutelă a constituit consiliul de familie, numirea tutorelui se face cu consultarea consiliului de familie;
- încheierea de numire se comunică în scris tutorelui și se afișează la sediul instanței de tutelă și la primăria de la domiciliul minorului;
- drepturile și îndatoririle tutorelui încep de la data comunicării încheierii de numire;
- între timp, instanța de tutelă poate lua măsuri provizorii cerute de interesele minorului, putând chiar să numească un curator special (art. 119 C.civ.).

Garanții reale sau personale

- la numirea sau, după caz, în timpul tutelei, instanța de tutelă poate hotărî, din oficiu sau la cererea consiliului de familie, ca tutorele să dea garanții reale sau personale, dacă interesele minorului cer o astfel de măsură; în acest caz, ea stabilește, potrivit cu împrejurările, felul și întinderea garanțiilor (art. 117 C.civ.).

Numirea tutorelui în cazul desemnării mai multor persoane ca tutore

- dacă au fost desemnate mai multe persoane ca tutore, fără vreo preferință, ori există mai multe rude, afini sau prieteni ai familiei minorului în stare să îndeplinească sarcinile tutelei și care își exprimă dorința de a fi tutore, instanța de tutelă va hotărî, ținând seama de condițiile lor materiale, precum și de garanțiile morale necesare dezvoltării armonioase a minorului (art. 115 C.civ.).

Numirea unui tutore provizoriu

- în cazul în care cel chemat la tutelă este împiedicat temporar în exercitarea atribuțiilor ce i-au fost conferite, instanța de tutelă, după încetarea împiedicării, îl numește tutore la cererea sa, dar nu mai târziu de 6 luni de la deschiderea tutelei; până atunci, instanța desemnează un tutore provizoriu [art. 116 alin. (2) C.civ.];

– după trecerea celor 6 luni, dacă persoana desemnată nu a cerut numirea sa ca tutore, cel numit provizoriu tutore rămâne să îndeplinească în continuare sarcinile tutelei până la numirea unui tutore în condițiile art. 118 C.civ. [art. 116 alin. (3) C.civ.].

Refuzul continuării tutelei. Înlocuirea tutorelui

– *ca regulă*, cel numit tutore are obligația să continue îndeplinirea sarcinilor tutelei;

- *prin excepție*, pot refuza continuarea tutelei [art. 120 alin. (2) C.civ.]:

a) cel care are vârsta de 60 de ani împliniți;

b) femeia însărcinată sau mama unui copil mai mic de 8 ani;

c) cel care crește și educă doi sau mai mulți copii;

d) cel care, din cauza bolii, a infirmității, a felului activităților desfășurate, a depărtării domiciliului de locul unde se află bunurile minorului sau din alte motive întemeiate, nu ar mai putea să îndeplinească această sarcină;

– dacă vreuna dintre împrejurările prevăzute la art. 120 alin. (2) C.civ. survine în timpul tutelei, tutorele poate cere să fie înlocuit;

- cererea de înlocuire se adresează instanței de tutelă, care va hotărî de urgență;

- până la soluționarea cererii sale de înlocuire, tutorele este obligat să continue exercitarea atribuțiilor (art. 121 C.civ.).

Consiliul de familie

– sarcina de membru în consiliul de familie, la fel ca în cazul tutorelui, este:

a) *personală*: ea nu trece, în caz de deces, asupra moștenitorilor;

b) *gratuită*: instanța de tutelă nu va putea autoriza nicio formă de remunerație;

c) *facultativă*: numirea membrilor în consiliul de familie se face cu acordul acestora [art. 128 alin. (2) C.civ.].

Rolul și atribuțiile consiliului de familie

– supraveghează modul în care tutorele își exercită drepturile și își îndeplinește îndatoririle cu privire la persoana și bunurile minorului [art. 124 alin. (1) C.civ.];

– acordă avizele consultative, la solicitarea tutorelui sau a instanței de tutelă;

– emite decizii în cazurile prevăzute de lege [art. 130 alin. (1) C.civ.].

Constituirea consiliului de familie

– instanța de tutelă poate constitui consiliul de familie numai la cererea persoanelor interesate [art. 108 alin. (2) C.civ.];

- dacă nu se constituie consiliul de familie, atribuțiile acestuia vor fi exercitate de către instanța de tutelă [art. 108 alin. (3) C.civ.];

– consiliul de familie nu se constituie în cazul ocrotirii minorului prin părinți, prin darea în plasament sau, după caz, prin alte măsuri de protecție specială prevăzute de lege, supravegherea realizându-se de alte organe [art. 124 alin. (2) C.civ.];

– consiliul de familie se poate constitui din trei rude sau afini, ținând seama de gradul de rudenie și de relațiile personale cu familia minorului; în lipsă de rude sau afini pot fi numite și alte persoane care au avut legături de prietenie cu părinții minorului sau care manifestă interes pentru situația acestuia [art. 125 alin. (1) C.civ.];

– soțul și soția nu pot fi, împreună, membri ai aceluiași consiliu de familie [art. 125 alin. (2) C.civ.];

– în aceleași condiții, instanța de tutelă numește și doi supleanți [art. 125 alin. (3) C.civ.];

– nu pot fi membru în consiliul de familie:

a) tutorele [art. 125 alin. (4) C.civ.], cele două calități fiind incompatibile;

b) persoana care nu poate fi numită ca tutore (art. 113 C.civ. coroborat cu art. 126 C.civ.);

– în vederea constituirii consiliului de familie, persoanele care îndeplinesc condițiile pentru a fi membri sunt convocate la domiciliul minorului de către instanța de tutelă, din oficiu sau la sesizarea minorului, dacă acesta a împlinit vârsta de 14 ani, a tutorelui desemnat sau a oricăror altor persoane care au cunoștință despre situația minorului [art. 128 alin. (1) C.civ.];

– numirea membrilor consiliului de familie se face cu acordul acestora [art. 128 alin. (2) C.civ.];

– minorul care a împlinit vârsta de 10 ani va fi ascultat [art. 128 alin. (3) C.civ.].

Funcționarea consiliului de familie

– convocarea consiliului de familie se face de către tutore, fie din proprie inițiativă, fie la solicitarea oricăruia dintre membrii acestuia, a minorului care a împlinit vârsta de 14 ani sau a instanței de tutelă;

– convocarea se face cu 10 zile înainte de data întrunirii, dar, cu acordul tuturor membrilor consiliului de familie, convocarea se poate face și mai devreme de împlinirea termenului de 10 zile dinainte de data întrunirii; în toate cazurile, prezența tuturor membrilor consiliului de familie acoperă neregularitatea convocării [art. 129 alin. (1) C.civ.];

– *ca regulă*, cei convocați sunt obligați să se prezinte personal la locul indicat în actul de convocare;

- în cazul în care aceștia nu se pot prezenta, ei pot fi reprezentați de persoane care sunt rude sau afini cu părinții minorului, dacă aceste persoane nu sunt desemnate sau convocate în nume propriu ca membri ai consiliului de familie;

- soții se pot reprezenta reciproc [art. 129 alin. (2) C.civ.];

– ședințele consiliului de familie se țin la domiciliul minorului sau, după caz, la sediul instanței de tutelă, dacă convocarea s-a făcut la solicitarea acesteia [art. 129 alin. (3) C.civ.].

Actele consiliului de familie

– consiliul de familie dă avize consultative, la solicitarea tutorelui sau a instanței de tutelă, și ia decizii, în cazurile prevăzute de lege;

– avizele consultative și deciziile se iau în mod valabil cu votul majorității membrilor săi, consiliul fiind prezidat de persoana cea mai înaintată în vârstă;

– la luarea deciziilor, minorul care a împlinit vârsta de 10 ani va fi ascultat;

– deciziile consiliului de familie vor fi motivate și consemnate într-un registru special constituit, care se ține de unul dintre membrii consiliului, desemnat în acest scop de instanța de tutelă [art. 130 alin. (1)-(3) C.civ.];

– actele juridice încheiate de tutore în lipsa avizului consultativ sunt anulabile;

– actele juridice încheiate de tutore cu nerespectarea avizului consultativ atrag numai răspunderea tutorelui [art. 130 alin. (4) C.civ.];

- acțiunea în anulare sau în răspundere, după caz, poate fi formulată de minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, consiliul de familie, oricare membru al acestuia, precum și de oricare dintre persoanele prevăzute la art. 111 C.civ. [art. 155 coroborat cu art. 130 alin. (4) C.civ.].

Refuzul continuării îndeplinirii sarcinilor. Înlocuirea unui membru

– membrii consiliului de familie sunt obligați să continue îndeplinirea sarcinilor lor pe tot parcursul tutelei, cu excepția situației în care nu ar mai putea să le îndeplinească din cauza bolii, a infirmității, a

felului activităților desfășurate, a depărtării domiciliului de locul unde se află bunurile minorului sau din alte motive întemeiate [art. 120 alin. (1) și alin. (2) lit. d) coroborat cu art. 126 C.civ.];

– dacă un membru al consiliului de familie se află în vreuna dintre împrejurările prevăzute la art. 120 alin. (2) lit. d) C.civ., acesta poate cere să fie înlocuit; cererea de înlocuire se adresează instanței de tutelă, care va hotărî de urgență; până la soluționarea cererii sale, el este obligat să continue exercitarea atribuțiilor (art. 121 C.civ. coroborat cu art. 126 C.civ.).

Modificarea și înlocuirea consiliului de familie. Imposibilitatea constituirii consiliului de familie

– *modificarea consiliului de familie: în principiu*, alcătuirea consiliului de familie nu se poate modifica în timpul tutelei;

- *excepții*: dacă interesele minorului ar cere o asemenea schimbare sau dacă, prin moartea sau dispariția unuia dintre membri, ar fi necesară completarea (art. 127 C.civ.);

– *înlocuirea consiliului de familie*: tutorele poate cere constituirea unui nou consiliu, dacă în plângerile formulate instanța a hotărât de cel puțin două ori, în mod definitiv, împotriva deciziilor consiliului de familie (art. 131 C.civ.);

– *imposibilitatea constituirii consiliului de familie*: dacă nu este posibilă constituirea unui nou consiliu, ca și în cazul contrarietății de interese dintre minor și toți membrii consiliului de familie și supleanți, tutorele poate cere instanței de tutelă autorizația de a exercita singur tutela (art. 132 C.civ.).

Interzicerea unor acte juridice

– membrii consiliului de familie nu pot încheia actele juridice prevăzute de art. 147 C.civ., la care art. 126 C.civ. face trimitere pentru o aplicare corespunzătoare.

Conținutul ocrotirii minorului prin tutelă. Controlul exercitării tutelei

– ocrotirea minorului prin tutelă conține, ca și autoritatea părintească, două laturi:

1. o latură care privește persoana minorului (*personală*) – art. 136-139 C.civ.;

2. o latură care privește bunurile minorului (*patrimonială*) – art. 140-150 C.civ.;

– instanța de tutelă va efectua un control efectiv și continuu asupra modului în care tutorele și consiliul de familie își îndeplinesc atribuțiile cu privire la minor și bunurile acestuia, în îndeplinirea activității de control, instanța de tutelă putând cere colaborarea autorităților administrației publice, a instituțiilor și serviciilor publice specializate pentru protecția copilului sau a instituțiilor de ocrotire, după caz (art. 151 C.civ.).

Exercitarea tutelei cu privire la persoana minorului (latura personală)

– tutorele are îndatorirea de a îngriji de minor, el fiind obligat să asigure îngrijirea minorului, sănătatea și dezvoltarea lui fizică și mentală, educarea, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit cu aptitudinile lui (art. 134 C.civ.);

- spre deosebire de părinți, tutorele nu suportă cheltuielile pentru educația și întreținerea minorului; de asemenea, el este supravegheat în exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor corespunzătoare tutelei de către instanța de tutelă și de către consiliul de familie, pe când părinții nu sunt supravegheați;

– *ca regulă*, măsurile privind persoana minorului se iau de către tutore, cu avizul consiliului de familie (art. 136 C.civ.);

- *excepție*: nu este necesar acest aviz pentru măsurile cu caracter curent;

– *ca regulă*, instanța de tutelă nu poate hotărî fără ascultarea minorului, dacă acesta a împlinit vârsta de 10 ani, dispozițiile art. 264 C.civ. fiind aplicabile (art. 139 C.civ.);

– *domiciliul minorului*: minorul pus sub tutelă are domiciliul la tutore; numai cu autorizarea instanței de tutelă minorul poate avea și o reședință;

- *excepție*: tutorele poate încuviința ca minorul să aibă o reședință determinată de educarea și pregătirea sa profesională, caz în care instanța de tutelă va fi de îndată încunostințată de tutore (art. 137 C.civ.);

– *felul învățaturii sau al pregătirii profesionale* pe care minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani o primea la data instituirii tutelei nu poate fi schimbat de acesta decât cu încuviințarea instanței de tutelă [art. 138 alin. (1) C.civ.];

– instanța de tutelă nu poate, împotriva voinței minorului care a împlinit vârsta de 14 ani, să schimbe felul învățaturii acestuia, hotărâtă de părinți sau pe care minorul o primea la data instituirii tutelei [art. 138 alin. (2) C.civ.].

Exercitarea tutelei cu privire la bunurile minorului (latura patrimonială)

– latura patrimonială a ocrotirii minorului prin tutelă cuprinde:

1. administrarea bunurilor minorului;
2. reprezentarea legală a minorului sub 14 ani la încheierea actelor juridice ori, după caz, încuviințarea prealabilă a actelor juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă.

Administrarea bunurilor minorului

– tutorele are îndatorirea de a administra cu bună-credință bunurile minorului, scop în care acesta acționează în calitate de administrator însărcinat cu simpla administrare a bunurilor minorului, dispozițiile titlului V din cartea a III-a a Codului civil aplicându-se în mod corespunzător, afară de cazul în care prin dispozițiile privind tutela minorului se dispune altfel [art. 142 alin. (1) C.civ.];

– *ca regulă*, bunurile dobândite de minor cu titlu gratuit vor fi administrate de curatorul ori de cel desemnat prin actul de dispoziție sau, după caz, numit de către instanța de tutelă;

- aceste bunuri vor fi supuse administrării de către tutore, dacă testatorul sau donatorul a stipulat în acest sens [art. 142 alin. (2) C.civ.];

– administrarea bunurilor minorului implică anumite *obligații pentru tutore*, precum și *efectuarea anumitor operațiuni*:

1. la deschiderea tutelei:

a) inventarul bunurilor minorului: în prezența tutorelui și a membrilor consiliului de familie, se vor verifica, la fața locului, toate bunurile minorului și se va întocmi de către un delegat al instanței de tutelă un inventar al acestor bunuri, care va fi aprobat de instanța de tutelă [art. 140 alin. (1) teza I C.civ.];

- inventarul va începe să fie întocmit în maximum 10 zile de la numirea tutorelui de către instanța de tutelă [art. 140 alin. (1) teza finală C.civ.];

b) declararea creanțelor, datoriilor sau altor pretenții față de minor: cu prilejul inventarierii, tutorele și membrii consiliului de familie sunt ținuti să declare în scris, la întrebarea expresă a delegatului instanței de tutelă, creanțele, datoriile sau alte pretenții pe care le au față de minor, declarații ce vor fi consemnate în procesul-verbal de inventariere [art. 140 alin. (2) C.civ.];

- tutorele sau membrii consiliului de familie care, cunoscând creanțele sau pretențiile proprii față de minori, nu le-au declarat, deși au fost somați să le declare, sunt prezumați că au renunțat la ele;
- dacă tutorele sau membrii consiliului de familie nu declară datoriile pe care le au față de minor, deși au fost somați să le declare, pot fi îndepărtați din funcție [art. 140 alin. (3) C.civ.];

- creanțele pe care le au asupra minorului tutorele sau vreunul dintre membrii consiliului de familie, soțul, o rudă în linie dreaptă ori frații sau surorile acestora pot fi plătite voluntar numai cu autorizarea instanței de tutelă [art. 140 alin. (4) C.civ.];

c) suma anuală necesară pentru întreținerea minorului și administrarea bunurilor sale: se va stabili de către consiliul de familie, urmând a fi obținută din veniturile bunurilor minorului, iar dacă acestea nu sunt suficiente, din vânzarea bunurilor minorului, prin acordul părților sau prin licitație publică, dispusă de instanța de tutelă; pe parcursul tutelei, suma astfel stabilită poate fi modificată de consiliul de familie, în funcție de împrejurările concrete și de interesele minorului [art. 148 alin. (1) și (2) C.civ.];

- obiectele cu valoare afectivă pentru familia minorului sau pentru minor nu vor fi vândute decât în mod excepțional;
- minorul lipsit de bunuri și fără părinți sau alte rude obligate prin lege să îi acorde întreținere ori dacă aceasta nu este suficientă are dreptul la asistență socială, în condițiile legii [art. 148 alin. (3) și (4) C.civ.];

2. pe parcursul tutelei:

a) darea de seamă despre modul cum tutorele s-a îngrijit de minor și despre administrarea bunurilor acestuia: tutorele trebuie să prezinte instanței de tutelă această dare de seamă, în termen de cel mult 30 de zile de la sfârșitul fiecărui an calendaristic [art. 152 alin. (1) și (2) C.civ.];

- dacă averea minorului este de mică însemnătate, instanța de tutelă poate să autorizeze ca darea de seamă privind administrarea bunurilor minorului să se facă pe termene mai lungi, de maxim 3 ani [art. 152 alin. (3) C.civ.];
- la cererea instanței de tutelă, tutorele este obligat să prezinte oricând dări de seamă despre modul în care s-a îngrijit de persoana și bunurile minorului [art. 152 alin. (4) C.civ.];

b) descărcarea tutorelui: instanța de tutelă verifică socotelile privind veniturile minorului și cheltuielile efectuate cu întreținerea acestuia și cu administrarea bunurilor sale și, dacă este cazul, dă descărcare tutorelui (art. 153 C.civ.);

- dispensa de a da socoteală acordată de părinți sau de o persoană care ar fi făcut minorului o liberalitate este considerată ca nescrisă (art. 154 C.civ.);

3. la încetarea tutelei:

a) darea de seamă generală: la încetarea din orice cauză a tutelei, în cel mult 30 de zile, tutorele sau, după caz, moștenitorii acestuia trebuie să prezinte instanței de tutelă o dare de seamă generală, care trebuie să cuprindă situațiile veniturilor și cheltuielilor pe ultimii ani, să indice activul și pasivul, precum și stadiul în care se află procesele minorului; tutorele are aceeași îndatorire și în caz de îndeplinire de la tutelă;

- în ipoteza încetării funcției tutorelui prin moartea acestuia, darea de seamă generală va fi întocmită de moștenitorii săi majori sau, în caz de incapacitate a tuturor moștenitorilor, de reprezentantul lor legal, în termen de cel mult 30 de zile de la data acceptării moștenirii sau, după caz, de la data solicitării de către instanța de tutelă;
- dacă nu există moștenitori ori aceștia sunt în imposibilitate de a acționa, darea de seamă generală va fi întocmită de către un curator special, numit de instanța de tutelă, în termenul stabilit de aceasta;
- instanța de tutelă îl poate constrânge pe cel obligat să facă darea de seamă generală, potrivit dispozițiilor art. 163 C.civ. (art. 160 C.civ.);

b) predarea bunurilor: bunurile care au fost în administrarea tutorelui vor fi predate, după caz, fostului minor, moștenitorilor acestuia sau noului tutore de către tutore, moștenitorii acestuia sau reprezentantul lor legal ori, în lipsă, de curatorul special numit potrivit dispozițiilor art. 160 alin. (2) C.civ. (art. 161 C.civ.);

c) descărcarea de gestiune: instanța de tutelă va da tutorelui descărcare de gestiune după verificarea și aprobarea socotelilor și după ce a avut loc predarea bunurilor.

Reprezentarea legală a minorului sub 14 ani

1. actele juridice pe care tutorele le poate încheia singur;

– actele pe care cel lipsit de capacitate de exercițiu le poate încheia singur pot fi făcute și de reprezentantul său legal, în afară de cazul în care legea ar dispune altfel sau natura actului nu i-ar permite acest lucru [art. 43 alin. (4) C.civ.];

– tutorele poate încheia singur, fără avizul consiliului de familie și fără autorizarea instanței de tutelă:

a) actele juridice de conservare;

b) actele juridice de administrare;

c) actele care, prin raportare la un anumit bun din patrimoniul minorului, sunt acte juridice de dispoziție;

▪ tutorele poate înstrăina, fără avizul consiliului de familie și fără autorizarea instanței de tutelă, bunurile supuse pieirii, degradării, alterării ori deprecierei, precum și cele devenite nefolositoare pentru minor [art. 144 alin. (4) C.civ.];

– tutorele poate să depună la o instituție de credit sumele necesare întreținerii, pe numele minorului, dar într-un cont separat, precum și să ridice aceste sume, fără autorizarea instanței de tutelă [art. 149 alin. (4) C.civ.];

– înainte de întocmirea inventarului, tutorele nu poate face, în numele minorului, decât acte de conservare și acte de administrare ce nu suferă întârziere (art. 141 C.civ.);

– tutorele poate face daruri obișnuite, potrivite cu starea materială a minorului [art. 144 alin. (1) teza a II-a C.civ.];

2. actele juridice care se pot încheia cu avizul consiliului de familie;

– depunerea, pe numele minorului, a sumelor de bani care depășesc nevoile întreținerii minorului și ale administrării bunurilor sale, precum și a instrumentelor financiare, la o instituție de credit indicată de consiliul de familie, în termen de cel mult 5 zile de la data încasării lor [art. 149 alin. (1) C.civ.];

3. actele juridice care se pot încheia cu o dublă încuviințare: avizul consiliului de familie și autorizarea instanței de tutelă;

– actele juridice de dispoziție [art. 144 alin. (2) C.civ.]:

a) actele de înstrăinare, împărțeală, ipotecare ori de grevare cu alte sarcini reale a bunurilor minorului;

b) renunțarea la drepturile patrimoniale ale acestuia;

c) orice alte acte ce depășesc dreptul de administrare;

▪ condițiile în care instanța de tutelă poate acorda tutorelui *autorizarea*:

i) numai dacă actul răspunde unei nevoi sau prezintă un folos neîndoielnic pentru minor;

ii) autorizarea se dă pentru fiecare act în parte, stabilindu-se, când este cazul, condițiile de încheiere a actului;

iii) în caz de vânzare, autorizarea va arăta dacă vânzarea se va face prin acordul părților, prin licitație publică sau în alt mod;

iv) în toate cazurile, instanța de tutelă poate indica tutorelui modul în care se întrebuințează sumele de bani obținute (art. 145 C.civ.);

▪ *ca regulă*, tutorele poate dispune de sumele de bani care întrec nevoile întreținerii și administrării bunurilor minorului, precum și de instrumentele financiare depuse la o instituție de credit numai cu autorizarea prealabilă a instanței de tutelă [art. 149 alin. (2) C.civ.];

- creanțele pe care le au asupra minorului tutorele sau vreunul dintre membrii consiliului de familie, soțul, o rudă în linie dreaptă ori frații sau surorile acestora pot fi plătite voluntar numai cu autorizarea instanței de tutelă [art. 140 alin. (4) C.civ.];

4. actele juridice care îi sunt interzise tutorelui;

- tutorele nu poate, în numele minorului, să facă donații și nici să garanteze obligația altuia [art. 144 alin. (1) teza I C.civ.];
- *ca regulă*, tutorele sau soțul, o rudă în linie dreaptă ori frații sau surorile tutorelui nu pot încheia acte juridice cu minorul [art. 147 alin. (1) C.civ.];
  - *prin excepție*, tutorele sau soțul, o rudă în linie dreaptă ori frații sau surorile tutorelui pot cumpăra la licitație publică un bun al minorului numai dacă au o garanție reală asupra acestui bun ori îl dețin în coproprietate cu minorul, după caz [art. 147 alin. (2) C.civ.];
- tutorele nu va putea folosi, în niciun caz, sumele de bani care depășesc nevoile întreținerii minorului și ale administrării bunurilor sale și instrumentele financiare depuse la o instituție de credit, pentru încheierea, pe numele minorului, a unor tranzacții pe piața de capital, chiar dacă ar fi obținut autorizarea instanței de tutelă [art. 149 alin. (3) C.civ.].

Încuviințarea și autorizarea actelor minorului care a împlinit vârsta de 14 ani

- minorul care a împlinit vârsta de 14 ani încheie actele juridice cu încuviințarea scrisă a tutorelui;
- dacă actul pe care minorul care a împlinit vârsta de 14 ani urmează să îl încheie face parte dintre acelea pe care tutorele nu le poate face decât cu autorizarea instanței de tutelă și cu avizul consiliului de familie, vor fi necesare atât autorizarea acesteia, cât și avizul consiliului de familie;
- minorul nu poate să facă donații sau testamente, altele decât darurile obișnuite potrivit stării lui materiale sau dispozițiile testamentare cu privire la bunuri de mică valoare, și nici să garanteze obligațiile altuia [art. 146 alin. (1)-(3) C.civ.].

Sanctiune

- actele juridice încheiate în lipsa încuviințărilor prevăzute de lege sunt *anulabile*, indiferent dacă a fost cauzat sau nu un prejudiciu minorului [art. 130 alin. (4) teza I, art. 144 alin. (3), art. 146 alin. (4), art. 147 alin. (1) C.civ.];
  - în cazul încălcării dispozițiilor art. 144 alin. (1) și (2), art. 146 alin. (1)-(3) C.civ., acțiunea în anulare poate fi exercitată de tutore, de consiliul de familie sau de oricare membru al acestuia, precum și de către procuror, din oficiu sau la sesizarea instanței de tutelă [art. 144 alin. (3) și art. 146 alin. (4) C.civ.];
  - în cazul actelor încheiate de tutore fără avizul consultativ al consiliului de familie, acțiunea în anulare poate fi formulată de minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, consiliul de familie, oricare membru al acestuia, precum și de oricare dintre persoanele prevăzute la art. 111 C.civ. [art. 130 alin. (4) coroborat cu art. 155 C.civ.].

Încetarea tutelei minorului

- tutela minorului încetează [art. 156 alin. (1) C.civ.]:
1. în cazurile în care nu se mai menține situația care a dus la instituirea tutelei:
    - a) dobândirea de către minor a capacității civile de exercițiu depline;
    - b) stabilirea filiației față de cel puțin unul dintre părinți;
    - c) redobândirea drepturilor părintești de către unul sau ambii părinți, ca urmare a ridicării sancțiunii ce a constat în decăderea din exercițiul drepturilor părintești ori a pedepsei penale a interzicerii drepturilor părintești;

d) încetarea măsurii de ocrotire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale la expirarea duratei pentru care a fost instituită, precum și la înlocuirea sau ridicarea ei pentru cel puțin unul dintre părinți;

e) reparația a cel puțin unuia dintre părinții dispăruți ori declarați morți prin hotărâre judecătorească;

2. în cazul morții minorului, inclusiv în cazul declarării prin hotărâre judecătorească a morții minorului aflat sub tutelă.

Încetarea funcției tutorelui

– funcția tutorelui încetează (fără a înceta definitiv și tutela minorului, deoarece se va numi un nou tutore) prin:

1. moartea tutorelui [art. 156 alin. (2) C.civ.];

- în cazul morții tutorelui, moștenitorii săi sau orice altă persoană dintre cele prevăzute la art. 111 C.civ. au datoria de a înștiința, de îndată, instanța de tutelă;

- până la numirea unui nou tutore, moștenitorii vor prelua sarcinile tutelei; dacă sunt mai mulți moștenitori, aceștia pot desemna, prin procură specială, pe unul dintre ei să îndeplinească în mod provizoriu sarcinile tutelei;

- dacă moștenitorii sunt minori, aceștia nu vor prelua sarcinile tutelei; înștiințarea instanței de tutelă se poate face de orice persoană interesată, precum și de cele prevăzute la art. 111 C.civ., instanța numind de urgență un curator special, care poate fi executorul testamentar (art. 157 C.civ.);

- până la preluarea funcției de către noul tutore, instanța de tutelă poate numi un curator special (art. 159 C.civ.);

2. înlocuirea tutorelui, la cererea sa, datorită apariției, pe parcursul tutelei, a uneia dintre împrejurările prevăzute de art. 120 alin. (2) C.civ.;

- până la soluționarea cererii sale de înlocuire, tutorele este obligat să continue exercitarea atribuțiilor (art. 121 C.civ.);

3. îndepărtarea de la sarcina tutelei a tutorelui din cauza săvârșirii unui abuz, a unei neglijențe grave, a unor alte fapte care îl fac nedemn de a fi tutore, din cauza împrejurării că nu își îndeplinește în mod corespunzător sarcina sau în alte cazuri prevăzute de lege (art. 158 C.civ.);

- până la preluarea funcției de către noul tutore, instanța de tutelă poate numi un curator special (art. 159 C.civ.);

– în cazul în care, la data instituirii *tutelei speciale*, minorul se afla sub tutelă, instanța de tutelă va hotărî dacă fostul tutore al minorului păstrează sarcina tutelei sau dacă trebuie numit un nou tutore [art. 176 alin. (3) C.civ.].

Răspunderea tutorelui

– acțiunile sau inacțiunile tutorelui pot atrage, în condițiile legii, răspunderea civilă, contravențională sau penală a tutorelui (fostului tutore);

– răspunderea civilă a tutorelui (fostului tutore) poate fi o:

1. răspundere nepatrimonială: se concretizează în îndepărtarea de la tutelă;

2. răspundere patrimonială: atunci când tutorele, prin acțiunile sau inacțiunile sale, cauzează un prejudiciu minorului, precum și atunci când tutorele sau minorul cauzează un prejudiciu unui terț;

- tutorele răspunde atât pentru prejudiciile cauzate de actele întocmite de el ca reprezentant al minorului, cât și de pagubele rezultate din actele personale ale minorului cu capacitate restrânsă, încheiate cu încuviințarea tutorelui;

<ul style="list-style-type: none"> ▪ actele juridice încheiate de tutore, ca reprezentant legal al minorului, sau actele juridice pe care le încheie minorul de 14-18 ani, cu încuviințarea tutorelui și cu îndeplinirea tuturor cerințelor legale, sunt valabile, chiar dacă aduc atingere intereselor minorului, însă va putea fi angajată răspunderea patrimonială a tutorelui față de minor; ▪ tutorele răspunde pentru prejudiciul cauzat din culpa sa chiar și după ce instanța de tutelă a dat acestuia descărcare de gestiune [art. 162 alin. (2) C.civ.]; ▪ tutorele care înlocuiește un alt tutore are obligația să ceară acestuia, chiar și după descărcarea de gestiune, repararea prejudiciilor pe care le-a cauzat minorului din culpa sa, sub sancțiunea de a fi obligat el însuși de a repara aceste prejudicii [art. 162 alin. (3) C.civ.]; <p>– cu privire la actele sau faptele tutorelui păgubitoare pentru minor, se poate face <i>plângere</i> la instanța de tutelă;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ pot face plângere: minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, consiliul de familie, oricare membru al acestuia, precum și toți cei prevăzuți la art. 111 C.civ.; ▪ plângerea se soluționează de urgență, prin încheiere executorie, cu citarea părților și a membrilor consiliului de familie; ▪ minorul care a împlinit vârsta de 10 ani va fi ascultat, dacă instanța de tutelă consideră că este necesar (art. 155 C.civ.); ▪ actele încheiate de tutore cu nerespectarea avizului consultativ al consiliului de familie atrag numai răspunderea tutorelui, dispozițiile art. 155 C.civ. fiind aplicabile în mod corespunzător [art. 130 alin. (4) C.civ.]; <p>– instanța de tutelă poate aplica tutorelui, prin încheiere executorie, o <i>amendă civilă</i>, în folosul statului (art. 163 C.civ.):</p> <p>a) în cazul refuzului acestuia de a continua sarcina tutelei [în alte cazuri decât cele prevăzute la art. 120 alin. (2) C.civ.];</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ în acest caz, amenda nu poate depăși valoarea unui salariu minim pe economie; poate fi repetată de cel mult 3 ori, la interval de câte 7 zile, după care se va numi un alt tutore; <p>b) dacă tutorele, din culpa sa, îndeplinește defectuos sarcina tutelei;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ în această ipoteză, amenda nu poate depăși 3 salarii medii pe economie.

2.3. Curatela minorului

<p>Noțiune. Natură juridică</p> <p>– curatela minorului reprezintă un mijloc de ocrotire a minorului, cu caracter temporar și subsidiar, ce intervine numai în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ practic, este o tutelă <i>ad-hoc</i>, deoarece îi sunt aplicabile dispozițiile legale care reglementează tutela minorului; ▪ are o latură <i>personală</i> (atribuțiile curatorului cu privire la ocrotirea persoanei minorului) și una <i>patrimonială</i> (gestionarea patrimoniului minorului).
<p>Cazuri</p> <p>– curatela minorului se instituie în următoarele cazuri:</p> <p>1. dacă există contrarietate de interese între minor și reprezentantul legal ori ocrotitorul legal;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ori de câte ori între tutore și minor se ivesc interese contrare, care nu sunt dintre cele ce trebuie să ducă la înlocuirea tutorelui, instanța de tutelă va numi un curator special [art. 150 alin. (1) C.civ.];

- instanța care judecă litigiul va numi un curator special în caz de conflict de interese între reprezentantul legal și cel reprezentat (art. 58 C.proc.civ.);
- *jurisprudență*: întrucât în litigiile de ieșire din indiviziune există contrarierate de interese între toți copărtășii, atunci când printre părți figurează, alături de minor, unul sau ambii părinți ai acestuia, trebuie să se numească un curator special, care, în procesul respectiv, îl va reprezenta pe acel minor (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2609/1974, în C.D. 1974, p. 199);
- *jurisprudență*: atunci când în discuție se află succesiunea unuia dintre părinți, iar copilul vine la moștenire în concurs cu alți frați minori, cu interese contrare între ei, se va numi câte un curator pentru fiecare (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1776/1984, în R.R.D. nr. 7/1985, p. 72);

2. dacă părintele sau tutorele minorului este împiedicat vremelnic să îl ocrotească;

- în intervalul de timp de la numirea tutorelui și până la data comunicării încheierii de numire (momentul începerii exercitării drepturilor și îndeplinirii îndatoririlor tutorelui), instanța de tutelă poate lua măsuri provizorii cerute de interesele minorului, putând chiar să numească un curator special [art. 119 alin. (5) și (6) C.civ.];
- dacă din cauza bolii sau din alte motive tutorele este împiedicat să îndeplinească un anumit act în numele minorului pe care îl reprezintă sau ale cărui acte le încuviințează, instanța de tutelă va numi un curator special [art. 150 alin. (2) C.civ.];
- instanța care judecă litigiul va numi un curator special, dacă există urgență și partea interesată solicită, în cazul în care cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, fiind parte într-un proces, nu are reprezentant legal sau ocrotitor legal (art. 58 C.proc.civ.);

3. în cazul morții reprezentantului legal ori a ocrotitorului legal;

- în cadrul procedurilor succesoriale, pentru motive temeinice, notarul public, la cererea oricărei persoane interesate sau din oficiu, poate numi provizoriu un curator special, care va fi validat ori, după caz, înlocuit de către instanța de tutelă [art. 150 alin. (3) C.civ.];
- în cazul morții tutorelui, dacă moștenitorii sunt minori, aceștia nu vor prelua sarcinile tutelei, ci instanța de tutelă va numi de urgență un curator special, care poate fi executorul testamentar [art. 157 alin. (3) C.civ.];
- în cazul morții și al îndepărtării tutorelui, până la preluarea funcției de către noul tutore, instanța de tutelă poate numi un curator special (art. 159 C.civ.);
- dacă funcția tutorelui încetează prin moartea acestuia și nu există moștenitori ori aceștia sunt în imposibilitate de a acționa, darea de seamă generală va fi întocmită și bunurile care au fost în administrarea tutorelui vor fi predate, după caz, fostului minor, moștenitorilor acestuia sau noului tutore de către un curator special, numit de instanța de tutelă, în termenul stabilit de aceasta [art. 160 alin. (2) și art. 161 C.civ.];
- *jurisprudență*: în condițiile în care nu s-a instituit tutela, ipoteză posibilă în cazul minorului lipsit de ocrotirea părintească a ambilor părinți, mama nefiind decăzută din exercițiul drepturilor părintești, iar curatela, ca măsură specială, a fost instituită pentru apărarea intereselor minorului în cadrul dezbaterii succesoriale, acțiunile care exced acestei sfere pot fi formulate de mama minorului, în virtutea calității sale de reprezentant legal (I.C.C.J., s. com., dec. nr. 715 din 15 februarie 2007, www.scj.ro);

4. în caz de nevoie și până la soluționarea cererii de instituire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale, pentru îngrijirea și reprezentarea celui a cărui ocrotire a fost cerută, precum și pentru administrarea bunurilor acestuia (art. 167 C.civ.);

5. pentru administrarea bunurilor dobândite de minor cu titlu gratuit, dacă testatorul sau donatorul nu a stipulat altfel [art. 142 alin. (2) C.civ.].

Reguli aplicabile

- curatela minorului se instituie de instanța de tutelă de la domiciliul minorului;
  - *dispoziții tranzitorii*: până la data intrării în vigoare a dispozițiilor din legea de organizare judiciară referitoare la organizarea și funcționarea instanței de tutelă, numirea curatorului special care îl asistă sau îl reprezintă pe minor la încheierea actelor de dispoziție sau la dezbaterrea procedurii succesoriale se face, de îndată, de *autoritatea tutelară*, la cererea notarului public, în această din urmă ipoteză nefiind necesară validarea sau confirmarea de către instanță [art. 229 alin. (3²) din Legea nr. 71/2011];
- curatele minorului i se aplică, în mod corespunzător, regulile de la tutela minorului;
  - dispozițiile art. 178-185 C.civ. referitoare la curatelă nu se aplică și curatorului special prevăzut la art. 150, art. 159 și art. 167 C.civ.; în aceste din urmă cazuri, drepturile și obligațiile stabilite de lege în sarcina tutorelui se aplică, în mod corespunzător, și curatorului special (art. 186 C.civ.);
  - dispozițiile art. 186 C.civ. se aplică și în cazurile prevăzute la art. 119 alin. (6), art. 142 alin. (2) și art. 160 alin. (2) C.civ. (art. 17¹ din Legea nr. 71/2011).

3. Ocrotirea majorului prin consiliere judiciară și tutelă specială**3.1. Considerații generale****Reglementare****Neconstituționalitatea art. 164 alin. (1) C.civ. pronunțată prin Decizia nr. 601/2020**

– prin Decizia nr. 601/2020 (M. Of. nr. 88 din 27 ianuarie 2021), Curtea Constituțională a constatat că *dispozițiile art. 164 alin. (1) C.civ. sunt neconstituționale*;

- în motivare, Curtea Constituțională a reținut, în esență, că:
  - i) „măsura punerii sub interdicție judecătorească reglementată de art. 164 alin. (1) C.civ. nu are în vedere faptul că pot exista diferite grade de incapacitate și nici diversitatea intereselor unei persoane, nu se dispune pentru o perioadă determinată de timp și nu este supusă unei revizuirii periodice. Orice măsură de ocrotire trebuie să fie proporțională cu gradul de capacitate, să fie adaptată la viața persoanei, să se aplice pentru cea mai scurtă perioadă de timp, să fie revizuită periodic și să țină cont de voința și preferințele persoanelor cu dizabilități. De asemenea, la reglementarea unei măsuri de ocrotire, legiuitorul trebuie să țină cont de faptul că pot exista diferite grade de incapacitate, iar deficiența mintală poate varia în timp. Lipsa capacității psihice sau a discernământului poate lua diferite forme, spre exemplu, totală/parțială sau reversibilă/irreversibilă, situație care reclamă instituirea unor măsuri de ocrotire adecvate realității și care, însă, nu se regăsesc în reglementarea măsurii interdicției judecătorești. Prin urmare, diferitelor grade de dizabilitate trebuie să le fie atașate grade de ocrotire corespunzătoare, legiuitorul în reglementarea măsurilor juridice trebuind să identifice soluții proporționale (...)” (pct. 46);
  - ii) „nici sub aspectul duratei pentru care se instituie măsura de ocrotire și nici sub aspectul revizuirii periodice a acesteia dispoziția legală criticată nu corespunde standardelor internaționale, potrivit cărora o măsură de ocrotire se aplică pentru cea mai scurtă perioadă posibilă și se supune revizuirii periodice de către o autoritate competentă (...) (pct. 40);
  - iii) prin urmare, „în lipsa instituirii garanțiilor care să însoțească măsura de ocrotire a punerii sub interdicție judecătorească se aduc atingeri prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (3), ale art. 16 alin. (1) și ale art. 50, astfel cum se interpretează potrivit art. 20 alin. (1), și prin prisma art. 12 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități” (pct. 47);

– practic, din momentul publicării acestei decizii (pe care am apreciat-o la acea dată ca fiind discutabilă, cu semnificative erori și confuzii în motivare, care face abstracție totală de faptul că exista procedura ridicării interdicției etc., dar ... obligatorie) în Monitorul Oficial și până la o intervenție legislativă corespunzătoare, *nu s-a mai putut dispune măsura punerii sub interdicție prin hotărâre judecătorească*; în consecință, în intervalul respectiv de timp, toate actele juridice ar fi trebuit încheiate chiar de persoanele în cauză, *însă actele de dispoziție și de administrare astfel încheiate sunt lovite de nulitate relativă pentru lipsa discernământului!*

Reglementarea în vigoare începând cu data de 18 august 2022

– *consilierea judiciară și tutela specială* (măsurile de ocrotire a majorului ce au efect asupra capacității sale de exercițiu): art. 164-177 C.civ. și art. 936-943 C.proc.civ., astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative (M. Of. nr. 500 din 20 mai 2022);

– *mandatul de ocrotire*: art. 2029¹-2029¹⁰ C.civ. și art. 943¹-943⁷ C.proc.civ., introduse prin Legea nr. 140/2022 (pentru analiza mandatului de ocrotire, a se vedea **volumul 2, Fișa nr. 32**);

– *asistența pentru încheierea actelor juridice*: art. 1-6 din Legea nr. 140/2022 și art. 138¹-138⁵ din Legea notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, republicată, introduse prin Legea nr. 140/2022;

▪ *dispoziții tranzitorii*: potrivit art. 20 alin. (1)-(4) din Legea nr. 140/2022:

(1) Persoanele aflate la data intrării în vigoare a prezentei legi sub interdicție judecătorească vor fi supuse, în ceea ce privește starea și capacitatea lor și măsurile de ocrotire ce vor trebui luate, dispozițiilor Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, astfel cum aceasta a fost modificată și completată prin prezenta lege.

(2) În acest scop, instanțele judecătorești, din oficiu sau la cerere, vor reexamina toate măsurile de punere sub interdicție judecătorească și, după caz, vor dispune: *a)* înlocuirea acesteia cu una dintre măsurile de ocrotire prevăzute de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta lege; *b)* ridicarea acesteia, dacă nu mai sunt îndeplinite condițiile prevăzute de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta lege pentru instituirea unei măsuri de ocrotire.

(3) Până la rămânerea definitivă a hotărârilor pronunțate potrivit alin. (2), cei aflați sub interdicție judecătorească se consideră, de plin drept, în ceea ce privește starea și capacitatea lor, ca fiind persoane cu privire la care a fost instituită tutela specială.

(4) În cazul prevăzut la alin. (2) lit. a), persoanele numite în funcția de tutore vor fi menținute de către instanța de tutelă în această calitate, cu excepția cazului în care, potrivit legii, nu mai pot îndeplini această funcție. (...);

▪ potrivit Expunerii de motive a Legii nr. 140/2022:

1) prin soluțiile legislative se propune, în esență, *reconfigurarea (și redenumirea) instituției punerii sub interdicție judecătorească*, precum și *crearea unui nou mecanism de ocrotire – consilierea judiciară*, întregul eșafodaj legislativ sprijinindu-se pe trei piloni fundamentali:

i) necesitate (regimul de ocrotire este instituit cu scopul protejării, în mod adecvat, a persoanei vulnerabile);

ii) subsidiaritate (măsurile de ocrotire a majorului sunt dispuse numai în cazul în care instanța apreciază că nu este suficientă pentru apărarea intereselor persoanei ocrotite instituirea unei alte măsuri prevăzute de lege);

- iii) proporționalitate* (regimul de ocrotire este corespunzător gradului de incapacitate și individualizat în funcție de nevoile celui pus sub ocrotire și de circumstanțele în care acesta se găsește);
- 2) sunt prevăzute, totodată, o serie de garanții esențiale, reglementate în beneficiul celui ocrotit, cum ar fi instituirea unui sistem gradual, în trepte, de dispunere a măsurilor de ocrotire, a unor perioade determinate de timp pentru care pot fi dispuse și prelungite acestea, configurarea unor reguli privind reevaluarea periodică a regimului de ocrotire ales sau posibilitatea adaptării (individualizării) permanente, de către instanța de tutelă, a măsurii de ocrotire în funcție de circumstanțele concrete în care se găsește cel ocrotit;
- 3) reformarea mijloacelor de ocrotire de drept civil a persoanelor cu dizabilități psihice cuprinde și un instrument care permite configurarea, pe cale convențională, în anumite limite, a propriului regim de ocrotire. În acest scop, în materia contractului de mandat, au fost propuse unele dispoziții privind *mandatul de ocrotire*, care poate fi încheiat de către persoana cu capacitate de exercițiu deplină pentru situația în care nu ar mai putea să se îngrijească de persoana sa ori să își administreze bunurile, executarea mandatului fiind condiționată de survenirea deteriorării facultăților mintale ale mandantului și de încuviințarea acestuia de către instanța de tutelă, la cererea mandatarului desemnat în contract;
- 4) pentru respectarea exigențelor impuse de Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, urmând modelul altor reglementări moderne, este creată și o nouă *măsură de sprijin* care nu presupune restrângerea capacității de exercițiu a beneficiarului acesteia – *asistența pentru încheierea actelor juridice*, destinată persoanei majore care, din cauza unei dizabilități intelectuale sau psihosociale, are nevoie de sprijin pentru a se îngriji de persoana sa, a-și administra patrimoniul și pentru a-și exercita, în general, drepturile și libertățile civile;
- la data intrării în vigoare a Legii nr. 140/2022, orice alte dispoziții contrare, chiar dacă sunt prevăzute în legi speciale, se abrogă [art. 27 alin. (2) din Legea nr. 140/2022].

Măsurile de ocrotire a majorului cu efecte asupra capacității de exercițiu

– *noțiune*: acele măsuri de ocrotire (de drept civil) care pot fi dispuse numai de către instanța judecătorească, atunci când persoana fizică majoră nu se poate îngriji singură de interesele sale din cauza unei deteriorări a facultăților mintale, temporare sau permanente, parțiale sau totale, stabilite în urma evaluării medicale și psihosociale, și care are nevoie de sprijin în formarea sau exprimarea voinței sale, dacă luarea acestor măsuri este necesară pentru exercitarea capacității sale civile, în condiții de egalitate cu celelalte persoane [art. 164 alin. (1) C.civ.], având ca efecte restrângerea sau, după caz, lipsirea persoanei respective de capacitatea de exercițiu și instituirea tutelei;

– *feluri*:

1. consilierea judiciară;

2. tutela specială;

– *trăsături caracteristice*:

1. sunt măsuri de ocrotire, de drept civil;

- prin consilierea judiciară și tutela specială se urmărește asigurarea protecției:

i) persoanei care nu se poate îngriji singură de interesele sale din cauza unei deteriorări a facultăților mintale, împotriva abuzurilor terților, precum și împotriva propriei nepriceperi;

ii) terților, care, prin faptul că aceste măsuri sunt supuse publicității, pot lua cunoștință despre existența acestora și evita astfel încheierea unor acte juridice anulabile, ce i-ar putea prejudicia;

2. sunt măsuri care pot fi dispuse numai de către instanța judecătorească;

- 3.** sunt măsuri excepționale, ce se aplică strict la o anumită categorie de persoane fizice (persoanele fizice care nu se pot îngriji singure de interesele lor din cauza unei deteriorări a facultăților mintale);
- 4.** au un caracter grav, având ca efect restrângerea sau, după caz, lipsirea persoanei fizice de capacitate de exercițiu și instituirea tutelei.

Delimitare

– consilierea judiciară și tutela specială trebuie delimitate de:

1. asistența pentru încheierea actelor juridice, potrivit procedurii reglementate de Legea nr. 140/2022 și Legea nr. 36/1995; astfel:

- a) consilierea judiciară și tutela specială se dispun numai de instanța judecătorească, în vreme ce numirea asistentului este de competența notarului public;
- b) consilierea judiciară, respectiv tutela specială au ca efect restrângerea sau, după caz, lipsirea persoanei fizice de capacitate de exercițiu, pe când numirea asistentului nu aduce atingere capacității de exercițiu a majorului;

2. mandatul de ocrotire; astfel:

- a) consilierea judiciară și tutela specială se dispun numai de instanța judecătorească, în vreme ce mandatul de ocrotire este instrumentul care permite configurarea de către persoana fizică, pe cale convențională, în anumite limite, a propriului regim de ocrotire și care se încheie prin înscris autentic notarial, numai executarea mandatului fiind condiționată de încuviințarea acestuia de către instanța de tutelă, la cererea mandatarului desemnat în contract;
- b) consilierea judiciară, respectiv tutela specială determină restrângerea sau, după caz, lipsirea persoanei fizice de capacitate de exercițiu, pe când mandatul de ocrotire poate fi încheiat de o persoană cu capacitate de exercițiu deplină, precum și de majorul care beneficiază de consiliere judiciară (cu încuviințarea ocrotitorului legal și cu autorizarea instanței de tutelă) pentru situația în care, în viitor, nu ar mai putea să se îngrijească de persoana sa ori să își administreze bunurile, din cauza survenirii deteriorării facultăților sale mintale (art. 166 și art. 2029¹ C.civ.);

3. tratamentul medical obligatoriu, prin internarea într-o unitate de psihiatrie a persoanei cu tulburări psihice, potrivit procedurii reglementate de Legea sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002, republicată; astfel:

- a) consilierea judiciară și tutela specială se dispun numai de instanța judecătorească, în vreme ce tratamentul medical obligatoriu se dispune, pe cale administrativă, de către o autoritate medicală, ulterior, instanța judecătorească hotărând, după caz, confirmarea sau încetarea măsurii;
- b) consilierea judiciară, respectiv tutela specială au ca efect restrângerea sau, după caz, lipsirea persoanei fizice de capacitate de exercițiu, pe când tratamentul medical obligatoriu nu are niciun efect asupra capacității civile de exercițiu a celui în cauză;
- fiind vorba de două proceduri distincte, rezultă că poate fi supusă la tratamentul medical obligatoriu și o persoană care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială;

4. diferențele îngrădiri ale capacității civile de folosință a persoanei fizice; astfel:

- a) incapacitățile speciale de folosință se răsfrâng și asupra capacității civile de exercițiu a persoanei fizice, în vreme ce consilierea judiciară și tutela specială produc efecte numai în privința capacității civile de exercițiu a persoanei fizice, fără însă a avea vreun efect asupra capacității civile de folosință;
- b) incapacitățile speciale de folosință operează, de regulă, de drept (direct în temeiul legii), în schimb, consilierea judiciară și tutela specială implică, în mod necesar, pronunțarea unei hotărâri judecătorești, deci au caracter judiciar.

3.2. Condiții de fond privind instituirea consilierii judiciare și a tutelei speciale

<p>Condiții generale</p> <p>– <i>condiții generale</i> (art. 104 C.civ.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. se pot stabili numai în interesul persoanei fizice ocrotite; 2. la luarea măsurii trebuie să se țină seama de posibilitatea persoanei fizice ocrotite de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile cu privire la persoana și bunurile sale; 3. prin luarea măsurii trebuie să se asigure respectarea demnității, a drepturilor și libertăților persoanei fizice majore ocrotite, a voinței, nevoilor și preferințelor acesteia, precum și salvagardarea autonomiei sale; 4. pot fi dispuse pentru cel mai scurt termen posibil, numai în caz de necesitate (<i>principiul necesității</i>); 5. trebuie să fie proporționale și individualizate în funcție de gradul de alterare a facultăților mintale, precum și de necesitățile persoanei majore ocrotite și circumstanțele în care aceasta se găsește (<i>principiul proporționalității</i>); 6. sunt dispuse numai în cazul în care instanța apreciază că nu este suficientă pentru apărarea intereselor persoanei ocrotite instituirea măsurii asistenței pentru încheierea actelor juridice, aplicarea regulilor de drept comun în materia reprezentării, a celor referitoare la drepturile și obligațiile soților sau încuviințarea unui mandat de ocrotire încheiat de persoana în cauză (<i>principiul subsidiarității</i>).
<p>Condiții speciale cu privire la instituirea consilierii judiciare</p> <p>– <i>condiții speciale</i>: o persoană fizică majoră poate beneficia de consiliere judiciară dacă [art. 164 alin. (2) și (3) C.civ.]:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. deteriorarea facultăților sale mintale este parțială; 2. este necesar să fie consiliată în mod continuu în exercitarea drepturilor și libertăților ei (<i>principiul necesității</i>); 3. nu poate fi asigurată o protecție adecvată a persoanei ocrotite prin instituirea asistenței pentru încheierea actelor juridice (<i>principiul subsidiarității</i>); <ul style="list-style-type: none"> ▪ în cazul minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă, atunci când instanța de tutelă apreciază că ocrotirea acestuia se poate realiza prin instituirea curatelei sau prin punerea sa sub consiliere judiciară, această măsură se poate dispune cu un an înainte de data împlinirii vârstei de 18 ani și începe să producă efecte de la această dată [art. 164 alin. (6) C.civ.].
<p>Condiții speciale cu privire la instituirea tutelei speciale</p> <p>– <i>condiții speciale</i>: o persoană fizică majoră poate beneficia de tutelă specială dacă [art. 164 alin. (4) și (5) C.civ.]:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. deteriorarea facultăților sale mintale este totală și, după caz, permanentă; 2. este necesar să fie reprezentată în mod continuu în exercitarea drepturilor și libertăților ei (<i>principiul necesității</i>); 3. nu poate fi asigurată o protecție adecvată a persoanei ocrotite prin instituirea asistenței pentru încheierea actelor juridice sau a consilierii judiciare (<i>principiul subsidiarității</i>); <ul style="list-style-type: none"> ▪ poate beneficia de tutelă specială și minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă, dacă instanța de tutelă nu apreciază că ocrotirea acestuia se poate realiza prin instituirea curatelei sau prin punerea sa sub consiliere judiciară în condițiile prevăzute la art. 164 alin. (6) C.civ.

3.3. Durata consilierii judiciare și a tutelei speciale

Durata consilierii judiciare
– instituirea consilierii judiciare este dispusă pentru o perioadă care nu poate depăși 3 ani [art. 168 alin. (2) C.civ.].
Durata tutelei speciale
– <i>ca regulă</i> , instituirea tutelei speciale este dispusă pentru o perioadă care nu poate depăși 5 ani; – <i>excepție</i> : în cazul în care deteriorarea facultăților mintale ale persoanei ocrotite este permanentă, instanța poate dispune <i>prelungirea</i> măsurii tutelei speciale pentru o durată mai mare, care nu poate să depășească 15 ani; ▪ rezultă că durata maximă pentru care se poate institui și apoi prelungi măsura tutelei speciale este în total de 20 de ani.

3.4. Procedura instituirii consilierii judiciare și a tutelei speciale

Calitate procesuală activă
– instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale poate fi cerută de (art. 165 și art. 111 C.civ.): <i>a)</i> cel care necesită ocrotire; <i>b)</i> soțul sau de rudele ori afinii celui care necesită ocrotire; <i>c)</i> administratorii și locatarii casei în care locuiește cel care necesită ocrotire; <i>d)</i> alte persoane apropiate celui care necesită ocrotire; <i>e)</i> serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor, cu prilejul înregistrării morții unei persoane, precum și notarul public, cu prilejul deschiderii unei proceduri succesoriale; <i>f)</i> instanțele judecătorești, cu prilejul condamnării la pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești; <i>g)</i> procurorul, autoritățile administrației publice locale, instituțiile de ocrotire, precum și orice altă persoană; ▪ practic, instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale poate fi cerută de orice persoană care are interes, inclusiv de cel care necesită ocrotire, de autoritatea tutelară etc.
Instanța competentă
– judecătoria, ca instanță de tutelă, în a cărei circumscripție se află domiciliul persoanei cu privire la care se formulează cererea de instituire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale [art. 94 pct. 1 lit. a) coroborat cu art. 936 C.proc.civ.].
Conținutul cererii
– cererea de instituire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale cu privire la o persoană va cuprinde [art. 937 alin. (1) și (2) C.civ.): <i>a)</i> elementele prevăzute la art. 194 C.proc.civ.; <i>b)</i> faptele din care rezultă deteriorarea facultăților mintale ale persoanei respective; <i>c)</i> dovezile propuse în acest scop; <i>d)</i> date referitoare la situația familială, socială și patrimonială a persoanei, orice alte elemente privind gradul său de autonomie, precum și numele medicului curant al acesteia, în măsura în care ele sunt cunoscute de reclamant;

- cererea se formulează în contradictoriu cu persoana cu privire la care se solicită instituirea acestei măsuri;
- cererea este scutită de la plata taxei judiciare de timbru [art. 29 alin. (1) lit. e) din O.U.G. nr. 80/2013].

Procedura instituirii consilierii judiciare și a tutelei speciale

- soluționarea cererii de instituire a unei măsuri de ocrotire se face potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă [art. 168 alin. (1) C.civ.];
- procedura instituirii consilierii judiciare și a tutelei speciale parcurge două faze:

1. faza necontradictorie (măsurile prealabile judecătii);
2. faza contradictorie (judecata cererii).

Faza necontradictorie (măsurile prealabile judecătii)

- după primirea cererii de chemare în judecată, se va dispune [art. 938 alin. (1) și (7) C.proc.civ.]:
  - a) comunicarea de copii de pe cerere și de pe înscrisurile anexate celui cu privire la care se solicită instituirea măsurii de ocrotire, precum și procurorului, atunci când cererea nu a fost introdusă de acesta;
  - b) în caz de nevoie și până la soluționarea cererii, numirea unui curator special pentru îngrijirea și reprezentarea celui a cărei ocrotire a fost cerută, precum și pentru administrarea bunurilor acestuia (art. 167 C.civ.);
- în tot cursul procesului, dacă persoana a cărei ocrotire se cere nu și-a ales un avocat, instanța ia măsuri pentru desemnarea unuia din oficiu [art. 938 alin. (2) C.proc.civ.];
- procurorul [art. 938 alin. (3)-(6) C.proc.civ.]:
  - a) va face cercetările necesare;
  - b) va dispune efectuarea unei evaluări medicale și a uneia psihologice, stabilind și termenul în care acestea trebuie realizate;
    - evaluarea medicală și cea psihologică se efectuează după exprimarea, în fața persoanei care face evaluarea, a consimțământului persoanei a cărei ocrotire se cere, dacă starea sa de sănătate o permite;
    - în cazul în care persoana a cărei ocrotire se cere refuză evaluarea stării sale ori nu se prezintă în vederea efectuării acesteia, instanța dispune aducerea sa cu mandat;
    - raportul de evaluare medicală și cel de evaluare psihologică a persoanei a cărei ocrotire se solicită cuprind, după caz, referiri la natura și gradul de severitate al afecțiunii psihice și la evoluția previzibilă a acesteia, la amploarea nevoilor sale și la celelalte circumstanțe în care se găsește, precum și mențiuni privind necesitatea și oportunitatea instituirii unei măsuri de ocrotire;
  - c) dacă cel cu privire la care a fost solicitată instituirea măsurii de ocrotire este internat într-o instituție sanitară, va dispune întocmirea unui referat și de către aceasta;
    - cu ocazia efectuării evaluării medicale și, după caz, a întocmirii referatului, poate fi solicitat și punctul de vedere al medicului curant al persoanei a cărei ocrotire se cere;
  - d) va dispune întocmirea unui raport de anchetă socială de către autoritatea tutelară;
- *internarea provizorie nevoluntară* (art. 939 C.civ.): dacă este necesară observarea mai îndelungată a stării de sănătate a celui a cărei ocrotire se cere, ce nu poate fi realizată decât prin internarea sa provizorie într-o instituție sanitară de specialitate, iar acesta refuză internarea, procurorul, la sesizarea medicului care efectuează evaluarea medicală, va solicita motivat instanței de tutelă luarea acestei măsuri;
  - măsura se dispune numai după ascultarea persoanei a cărei ocrotire se cere, care, dacă este în interesul ei, va fi ascultată la locuința sa, acolo unde este îngrijită sau în alt loc apreciat de instanță ca fiind potrivit; la ascultare poate fi de față o persoană de încredere;

- instanța va solicita și concluziile procurorului; judecarea cererii se face de urgență și cu precădere;
- instanța va putea dispune, prin încheiere executorie, motivat și proporțional cu scopul urmărit, internarea provizorie nevoluntară a celui a cărui ocrotire se cere, pentru cel mult 20 de zile, într-o instituție sanitară de specialitate;
- încheierea este supusă numai apelului, în termen de 3 zile, care curge de la pronunțare pentru cei prezenți și de la comunicare pentru cei lipsă; calea de atac se soluționează în termen de 5 zile de la formularea acesteia;
- pe întreaga durată a procedurii, persoana a cărei ocrotire se cere va fi informată, în modalități adaptate stării acesteia, despre desfășurarea procedurii judiciare, precum și despre luarea oricărei măsuri cu privire la persoana și bunurile sale;
- dacă se constată că internarea provizorie nevoluntară nu mai este necesară, înainte de expirarea duratei sale, instituția sanitară de specialitate procedează de îndată la externarea persoanei a cărei ocrotire se cere;

– după primirea actelor din faza necontradictorie, se va fixa termenul pentru judecarea cererii, dispunându-se citarea părților [art. 940 alin. (1) C.proc.civ.];

- *jurisprudență*: hotărârea prin care s-a pronunțat măsura, fără a se cere și avizul unei comisii de medici specialiști, este anulabilă (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 993/1985, în R.R.D. nr. 4/1986, p. 69; a se vedea și C.S.J., s. civ., dec. nr. 617/1992, în Dreptul nr. 11/1992, p. 83);
- *jurisprudență*: nu este suficient un certificat medical eliberat anterior introducerii cererii (Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 721/1956, în C.D. 1956, vol. I, p. 179).

Faza contradictorie (judecata cererii)

– faza contradictorie îmbracă forma unui veritabil proces civil, cu următoarele particularități:

a) judecarea cererii de urgență și cu precădere [art. 940 alin. (2) C.proc.civ.];

b) ascultarea obligatorie a celui cu privire la care se solicită punerea sub ocrotire [art. 940 alin. (3) C.proc.civ.];

- la termenul de judecată, instanța este obligată să îl asculte, în camera de consiliu, pe cel a cărui punere sub ocrotire este cerută, punându-i și întrebări pentru a constata necesitatea și oportunitatea instituirii unei măsuri de ocrotire, precum și opinia sa cu privire la regimul de ocrotire și la persoana ocrotitorului; dacă este în interesul celui a cărui punere sub ocrotire este cerută, acesta va fi ascultat la locuința sa, acolo unde este îngrijit sau în alt loc apreciat de instanță ca fiind potrivit;
- la ascultarea celui a cărui ocrotire se solicită poate fi de față o persoană de încredere [art. 940 alin. (4) C.proc.civ.];

c) obligativitatea concluziilor procurorului [art. 940 alin. (6) C.proc.civ.];

- lipsa concluziilor reprezentantului Ministerului Public atrage nulitatea hotărârii;
- atunci când reclamantul renunță la judecată, procurorul poate cere continuarea judecării, iar actele procedurale de dispoziție făcute de reprezentantul persoanei a cărei ocrotire se cere nu vor împiedica judecarea cauzei, dacă instanța apreciază că ele nu sunt în interesul acestei persoane [art. 81 alin. (2) C.proc.civ., care se aplică în mod corespunzător];

d) informarea persoanei a cărei ocrotire se cere, pe întreaga durată a procedurii, în modalități adaptate stării acesteia, despre desfășurarea procedurii judiciare, precum și despre luarea oricărei măsuri cu privire la persoana și bunurile sale [art. 940 alin. (7) C.proc.civ.].

Soluțiile pe care le poate pronunța instanța

– pe baza probelor administrate, a concluziilor procurorului și a constatărilor sale directe, instanța se va pronunța fie în sensul admiterii cererii, fie în sensul respingerii acesteia;

- asupra cererii instanța se pronunță prin hotărâre (*sentință*);

▪ în privința căilor de atac, urmează a se aplica dreptul comun (din procedura contencioasă, iar nu necontencioasă); prin urmare, sentința pronunțată asupra cererii de instituire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale poate fi atacată numai cu apel în termen de 30 de zile de la comunicare, hotărârea pronunțată în apel nefiind supusă și recursului [art. 483 alin. (2) C.proc.civ. raportat la art. 94 pct. 1 lit. a) și art. 936 C.proc.civ.];

– instanța de tutelă nu este legată de obiectul cererii și poate institui, în condițiile legii, o măsură de ocrotire diferită de cea solicitată [art. 937 alin. (3) C.proc.civ.] (derogare de la principiul disponibilității părților în procesul civil);

– prin hotărârea prin care a fost instituită consilierea judiciară sau tutela specială, instanța de tutelă [art. 168 alin. (4) și art. 170 alin. (1) C.civ.]:

a) stabilește, în funcție de gradul de autonomie al persoanei ocrotite și de nevoile sale specifice, categoriile de acte pentru care este necesară încuviințarea actelor sale sau, după caz, reprezentarea ei;

b) poate dispune ca măsura de ocrotire să privească chiar și numai o categorie de acte;

c) poate dispune ca măsura de ocrotire să se refere numai la persoana celui ocrotit sau numai la bunurile sale;

▪ dispunerea măsurii de ocrotire nu aduce nicio atingere capacității celui ocrotit de a încheia actele juridice pentru care instanța a stabilit că nu este necesară încuviințarea ocrotitorului sau, după caz, reprezentarea sa [art. 168 alin. (5) C.civ.];

d) numește persoana care va exercita funcția de tutore de la data rămânerii definitive a hotărârii;

– în cazul respingerii cererii de punere sub ocrotire, curatela instituită pe durata procesului încetează de drept [art. 941 alin. (3) C.proc.civ.].

Comunicarea hotărârii

– după ce hotărârea de instituire a măsurii de ocrotire a rămas definitivă, instanța care a pronunțat-o sau, după caz, instanțele investite cu judecarea căilor de atac prevăzute de lege vor comunica, de îndată, dispozitivul acesteia în copie legalizată [art. 941 alin. (1) și (2) C.proc.civ.]:

a) serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor la care nașterea celui pus sub ocrotire este înregistrată, pentru a se face mențiune pe marginea actului de naștere;

b) serviciului sanitar competent, pentru ca acesta să instituie asupra celui pus sub ocrotire, potrivit legii, o supraveghere permanentă;

c) biroului de cadastru și publicitate imobiliară competent, pentru notarea în cartea funciară, când este cazul, potrivit art. 902 alin. (2) pct. 1 C.civ., instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale fiind supusă notării în cartea funciară;

d) registrului comerțului, dacă persoana pusă sub ocrotire este profesionist;

e) Registrului național de evidență a măsurilor de sprijin și ocrotire luate de notarul public și instanța de tutelă, ținut de Uniunea Națională a Notarilor Publici din România.

3.5. Efectele instituirii consilierii judiciare și a tutelei speciale

Efecte

1. restrângerea capacității civile de exercițiu (în cazul consilierii judiciare) sau, după caz, lipsirea de capacitate civilă de exercițiu a celui pus sub ocrotire (în cazul tutelei speciale);

▪ așa cum am mai menționat, restrângerea/lipsirea privește numai categoriile de acte juridice pentru care instanța a stabilit că este necesară încuviințarea/reprezentarea; pentru celelalte acte juri-

dice (pentru care instanța nu a stabilit că este necesară încuviințarea/reprezentarea), capacitatea civilă de exercițiu nu este afectată prin instituirea măsurii de ocrotire;

2. instituirea tutelei celui pus sub ocrotire.

Tutela celui pus sub ocrotire

Reguli aplicabile

- regulile privitoare la tutela minorului care a împlinit vârsta de 14 ani se aplică și în cazul celui care beneficiază de consiliere judiciară, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 171 alin. (1) C.civ.];
- regulile privitoare la tutela minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani se aplică și în cazul celui care beneficiază de tutelă specială, în măsura în care legea nu dispune altfel [art. 171 alin. (2) C.civ.].

Numirea tutorelui

– prin hotărârea prin care a fost luată măsura de ocrotire, instanța de tutelă numește persoana care va exercita funcția de tutore de la data rămânerii definitive a hotărârii [art. 170 alin. (1) teza I C.civ.];

- dispozițiile art. 114-117 C.civ. (referitoare la desemnarea tutorelui, măsuri provizorii, garanții), ale art. 119 C.civ. (privind procedura de numire) și ale art. 120 C.civ. (referitoare la refuzul continuării tutelei) de la tutela minorului se aplică în mod corespunzător [art. 170 alin. (1) teza a II-a C.civ.];

- în vederea numirii tutorelui de către instanța de tutelă, art. 166 alin. (1) C.civ. prevede că orice persoană care are capacitatea deplină de exercițiu poate desemna prin act unilateral sau convenție, încheiate în formă autentică, persoana care urmează a fi numită tutore pentru a se îngriji de persoana și bunurile sale în cazul în care ar fi pusă sub consiliere judiciară sau tutelă specială;

- în lipsa unui tutore desemnat, instanța de tutelă numește cu prioritate în această calitate, dacă nu se opun motive întemeiate, soțul, părintele, o rudă sau un afin, un prieten sau o persoană care locuiește cu cel ocrotit dacă aceasta din urmă are legături strânse și stabile cu ocrotitul, în stare să îndeplinească această sarcină, ținând seama, după caz, de legăturile de afecțiune, de relațiile personale, de condițiile materiale, de garanțiile morale pe care le prezintă cel chemat să fie numit tutore, precum și de apropierea domiciliilor sau reședințelor [art. 170 alin. (2) C.civ.];

- în cazul în care niciuna dintre persoanele prevăzute mai sus nu își poate asuma tutela, instanța de tutelă numește un reprezentant personal care a dobândit această calitate în condițiile legii speciale [art. 170 alin. (3) C.civ.];

- la numirea tutorelui, instanța ia în considerare preferințele exprimate de cel ocrotit, relațiile sale obișnuite, interesul manifestat cu privire la persoana sa, dar și eventualele recomandări formulate de persoanele apropiate acestuia, precum și lipsa intereselor contrare cu persoana ocrotită [art. 170 alin. (4) C.civ.];

- în lipsa unui tutore desemnat, dacă instanța de tutelă a constituit consiliul de familie, numirea tutorelui se face cu consultarea consiliului de familie;

– în cazul în care minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă, la data instituirii tutelei speciale, se afla:

a) sub ocrotirea părinților, rămâne sub această ocrotire până la data când devine major, fără a i se numi un tutore [art. 176 alin. (1) teza I C.civ.];

- dacă, la data când minorul devine major, acesta se află încă sub tutelă specială, instanța de tutelă numește un tutore, care va fi, cu prioritate, părintele sau, după caz, părinții acestuia împreună [art. 176 alin. (2) C.civ.];

b) sub tutelă, instanța de tutelă va hotărî dacă fostul tutore al minorului păstrează sarcina tutelei sau dacă trebuie numit un nou tutore [art. 176 alin. (3) C.civ.];

- dispozițiile art. 176 alin. (3) C.civ. se aplică în mod corespunzător și în cazul în care instanța de tutelă dispune punerea persoanei sub consiliere judiciară sau instituirea curatelei începând cu împlinirea vârstei de 18 ani [art. 176 alin. (4) C.civ.].

Obligațiile tutorelui

– tutorele este dator să îngrijească de cel ocrotit, spre a-i grăbi vindecarea, a-i restaura autonomia, a-i îmbunătăți condițiile de viață și a-i asigura bunăstarea morală și materială, luând în considerare starea lui, abilitățile sale, gradul de incapacitate al acestuia, dar și celelalte circumstanțe în care se găsește;

- în acest scop se vor putea întrebuința veniturile și, dacă este necesar, toate bunurile persoanei ocrotite; *excepție*: amintirile de familie, obiectele personale, precum și bunurile indispensabile persoanei ocrotite sau destinate îngrijirii sale sunt păstrate la dispoziția acesteia, prin grija reprezentantului sau ocrotitorului legal și, dacă este cazul, a instituției în care este îngrijit [art. 174 alin. (1) C.civ.];

- îngrijirea celui ocrotit se poate face la locuința acestuia, într-un serviciu social sau într-o altă instituție, în condițiile legii; instanța de tutelă ia hotărârea după ascultarea persoanei ocrotite, cu avizul consiliului de familie și consultând rapoartele de evaluare medicală, psihologică și de anchetă socială [art. 174 alin. (3) teza I C.civ.];

- schimbarea locului îngrijirii celui ocrotit se face cu autorizarea instanței de tutelă, la cererea celui ocrotit, a ocrotitorului său, a serviciului social ori a instituției în care este îngrijit sau a altei persoane abilitate potrivit legii [art. 174 alin. (3) teza finală C.civ.];

- atunci când îngrijirea celui ocrotit nu se face la locuința sa, aceasta și mobilierul sunt păstrate la dispoziția sa; puterea de administrare cu privire la aceste bunuri permite numai încheierea unor contracte de închiriere, care încetează de plin drept, prin derogare de la alte dispoziții legale, la întoarcerea persoanei ocrotite în locuința sa [art. 174 alin. (4) C.civ.];

- în ipoteza în care devine necesar și este în interesul persoanei ocrotite să se dispună de mobilier sau de drepturile cu privire la locuința sa, actul este supus autorizării instanței de tutelă [art. 174 alin. (5) C.civ.];

- când cel ocrotit este căsătorit, va fi ascultat și soțul acestuia [art. 174 alin. (6) C.civ.];

- în cazul minorului pus sub tutelă specială, care rămâne sub ocrotirea părinților, aceștia au obligațiile prevăzute pentru tutorele majorului pus sub tutelă specială sau consiliere judiciară [art. 176 alin. (1) C.civ., care face trimitere la dispozițiile art. 174 C.civ. referitor la obligațiile tutorelui];

– în îndeplinirea sarcinii sale, tutorele este dator [art. 174 alin. (2) C.civ.]:

a) să ia în considerare, cu prioritate, voința, preferințele și nevoile persoanei ocrotite, să îi acorde sprijinul necesar în formarea și exprimarea voinței sale și să o încurajeze să își exercite drepturile și să își îndeplinească singură obligațiile;

b) să coopereze cu persoana ocrotită și să îi respecte viața privată și demnitatea;

c) să asigure și să permită, atunci când este posibil, informarea și lămurirea persoanei ocrotite, în modalități adaptate stării acesteia, despre toate actele și faptele care ar putea să o afecteze, despre utilitatea și gradul lor de urgență, precum și despre consecințele unui refuz din partea persoanei ocrotite de a le încheia;

d) să ia toate măsurile necesare pentru protejarea și realizarea drepturilor persoanei ocrotite;

e) să coopereze cu persoanele fizice și persoanele juridice cu îndatoriri în îngrijirea persoanei ocrotite;

f) să mențină, în măsura posibilului, o relație personală cu persoana ocrotită;

g) în cazurile prevăzute de lege, să întreprindă demersurile necesare pentru întocmirea rapoartelor de evaluare medicală și psihologică a persoanei ocrotite și sesizarea instanței de tutelă;

– tutorele nu are dreptul să împiedice corespondența, relațiile sociale sau alegerea profesiei persoanei ocrotite;

- neînțelegerile se soluționează de către instanța de tutelă, cu ascultarea persoanei ocrotite [art. 174 alin. (2) C.civ.].

Înlocuirea tutorelui

- tutorele persoanei ocrotite este în drept să ceară înlocuirea sa după 3 ani de la numire;
- pentru motive temeinice, tutorele poate cere înlocuirea sa și înaintea împlinirii termenului de 3 ani (art. 173 C.civ.).

Opozabilitatea măsurii de ocrotire

- *ca regulă*, măsura de ocrotire își produce efectele de la data când hotărârea judecătorească a rămas definitivă [art. 169 alin. (1) C.civ.];
- cu toate acestea, lipsa de capacitate de exercițiu a celui ocrotit nu poate fi opusă unei terțe persoane decât de la data îndeplinirii formalităților de publicitate prevăzute de Codul de procedură civilă, afară numai dacă cel de-al treilea a cunoscut instituirea măsurii de ocrotire pe altă cale [art. 169 alin. (2) C.civ.];
  - în scop de opozabilitate față de terți, sunt supuse notării în cartea funciară instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale, prelungirea, înlocuirea, încetarea și ridicarea acestor măsuri [art. 902 alin. (2) pct. 1 C.civ.];
  - astfel, actul juridic încheiat anterior îndeplinirii formalităților de publicitate de cel care a fost pus sub ocrotire cu un terț de bună-credință (nu a cunoscut, în momentul încheierii aceluși act juridic, că tratează cu o persoană pusă sub ocrotire) nu va putea fi anulat pentru lipsa capacității de exercițiu; pentru a se obține anularea unui asemenea act juridic, va trebui să se facă dovada lipsei discernământului, ca situație de fapt, în momentul încheierii lui (deci nulitatea relativă va interveni nu pentru nerespectarea regulilor referitoare la capacitatea de exercițiu, ci pentru lipsa discernământului, care însă trebuie probată în chiar procesul ce are ca obiect anularea actului juridic);
  - dimpotrivă, terțul de rea-credință (a cunoscut că încheie actul juridic cu o persoană pusă sub ocrotire) nu se poate prevala de lipsa îndeplinirii formalităților de publicitate, deci va putea fi acționat în judecată spre a se declara nulitatea relativă a actului juridic astfel încheiat pentru lipsa capacității civile de exercițiu, iar în procesul respectiv nu se va mai pune problema dovedirii lipsei discernământului în momentul încheierii aceluși act juridic.

Actele juridice încheiate de cel pus sub ocrotire

- persoana majoră lipsită de discernământ din cauza deteriorării facultăților sale mintale, care nu a fost pusă sub ocrotire, este considerată că are capacitate deplină de exercițiu, actele juridice încheiate de aceasta fiind, în principiu, valabile;
  - asemenea acte vor putea fi anulate sau prestațiile care decurg din acestea pot fi reduse dacă se face dovada lipsei discernământului la momentul încheierii actului;
- majorul care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială va putea încheia valabil actele juridice în condițiile stabilite prin hotărârea judecătorească de instituire a măsurii respective;
  - majorul care beneficiază de tutelă specială sau consiliere judiciară poate încheia personal aceleași acte juridice patrimoniale pe care le poate încheia minorul fără capacitate de exercițiu, respectiv cu capacitate de exercițiu restrânsă, după distincțiile prevăzute la art. 41 alin. (3) C.civ. și art. 43 alin. (3) C.civ., precum și actele autorizate de instanța de tutelă [art. 172 alin. (1) C.civ.];
  - actele autorizate de instanța de tutelă, în sensul art. 172 alin. (1) C.civ., sunt în fapt actele autorizate indirect, în sensul că, pentru încheierea lor, instanța nu a prevăzut necesitatea încuviințării sau reprezentării; în alte cuvinte, este vorba despre acele acte juridice nementionate expres în cuprinsul hotărârii de instituire a măsurii de ocrotire;
- actul juridic încheiat cu ignorarea incapacității atrage nulitatea relativă;
- mai mult, actele juridice încheiate de persoana care beneficiază de măsura consilierii judiciare sau a tutelei speciale sunt anulabile sau prestațiile care decurg din acestea pot fi reduse, chiar fără dove-

direa unui prejudiciu și chiar dacă la data încheierii lor aceasta ar fi avut discernământ [art. 172 alin. (1) C.civ.];

– actele juridice încheiate înaintea instituirii consilierii judiciare sau tutelei speciale pot fi anulate sau prestațiile care decurg din acestea pot fi reduse numai dacă la data când au fost încheiate lipsa discernământului era notorie sau cunoscută de cealaltă parte [art. 172 alin. (2) C.civ., introdus prin Legea nr. 140/2022];

▪ prin Legea nr. 140/2022, la art. 172 alin. (2) C.civ. a fost introdusă o prevedere similară cu cea de la alin. (2) al art. 1205 C.civ., prevedere care a fost abrogată prin aceeași lege; în legătură cu dispozițiile art. 1205 alin. (2) C.civ., potrivit cărora contractul încheiat de o persoană pusă ulterior sub interdicție poate fi anulat dacă, la momentul când actul a fost făcut, cauzele punerii sub interdicție existau și erau îndeobște cunoscute, am apreciat că acestea trebuie interpretat restrictiv, în sensul că legiuitorul, într-o formulare nefericită, a dorit să sublinieze că, în ipoteza respectivă, anularea nu poate interveni pentru lipsa capacității de exercițiu, ci pentru lipsa discernământului; ne menținem această apreciere și pentru reglementarea actuală;

– spre deosebire de tutorele minorului, care nu poate face donații în numele minorului și nici acte de dispoziție cu privire la bunurile minorului, fără încuviințările necesare, tutorele celui pus sub tutelă specială poate, cu avizul consiliului de familie și cu autorizarea instanței de tutelă, să facă liberalități descendenților celui pus sub tutelă specială, din bunurile acestuia, fără însă să se poată da scutire de raport (art. 175 C.civ.).

3.6. Prelungirea și încetarea măsurilor de ocrotire

Condiții. Reguli aplicabile

– regulile de procedură incidente în cazul instituirii consilierii judiciare sau a tutelei speciale se aplică în mod corespunzător și în cazul *prelungirii, înlocuirii sau ridicării* măsurii de ocrotire [art. 943 alin. (1) C.proc.civ.];

– măsura de ocrotire *încetează* [art. 177 alin. (1) C.civ.]:

1. prin moartea celui ocrotit;
2. la expirarea duratei pentru care a fost instituită;
3. în cazul înlocuirii acesteia;
4. la ridicarea ei;

– dacă au încetat ori s-au modificat cauzele care au determinat luarea măsurii, instanța de tutelă va pronunța *ridicarea* sau, după caz, *înlocuirea* acesteia [art. 177 alin. (2) C.civ.];

– cererea se poate introduce oricând de către [art. 177 alin. (3) C.civ.]:

1. cel ocrotit;
2. soțul celui ocrotit;
3. rudele celui ocrotit;
4. persoana care locuiește cu el;
5. tutore;
6. persoanele sau instituțiile prevăzute la art. 111 C.civ.;

– *reevaluarea măsurii de ocrotire*: ocrotitorul sau reprezentantul persoanei ocrotite este obligat să sesizeze instanța de tutelă [art. 168 alin. (6) teza I C.civ.]:

1. ori de câte ori constată că există date și circumstanțe care justifică reevaluarea măsurii;

<p>2. cu cel puțin 6 luni înainte de expirarea duratei pentru care aceasta a fost dispusă, în vederea reevaluării ei;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ autoritatea tutelară verifică îndeplinirea acestei îndatoriri, iar în lipsa îndeplinirii sale, sesizează ea însăși instanța de tutelă [art. 168 alin. (6) teza a II-a C.civ.]; ▪ instanța poate dispune, urmând aceeași procedură cu cea de la instituirea măsurii, <i>prelungirea, înlocuirea sau ridicarea acesteia</i> [art. 168 alin. (6) teza finală și art. 177 alin. (4) C.civ.]; <p>– în cazul în care cererea de prelungire, înlocuire sau ridicare a măsurii de ocrotire este formulată de reprezentantul sau ocrotitorul legal al persoanei, aceasta este însoțită de rapoartele de evaluare medicală și psihologică, prevăzute la art. 938 alin. (6) C.proc.civ., întocmite cu cel mult două luni înainte de data sesizării instanței [art. 937 alin. (4) C.proc.civ.];</p> <p>– <i>prin excepție</i> de la regula ascultării celui a cărui ocrotire se solicită, <i>prelungirea măsurii tutelei speciale</i> pentru o durată mai mare de 5 ani se poate dispune fără ascultarea persoanei ocrotite dacă în raportul medical se menționează că ascultarea sa este de natură să aducă atingere stării ei de sănătate sau aceasta nu este în măsură să își exprime voința [art. 940 alin. (5) C.proc.civ.];</p> <p>– hotărârea prin care se pronunță prelungirea, înlocuirea sau ridicarea măsurii își produce efectele de la data la care a rămas definitivă [art. 177 alin. (5) C.civ.];</p> <p>– despre prelungirea, înlocuirea sau ridicarea măsurii de ocrotire se face mențiune și pe hotărârea prin care a fost luată măsura de ocrotire [art. 943 alin. (2) C.proc.civ.];</p> <ul style="list-style-type: none"> • cu toate acestea, încetarea puterii de reprezentare a tutorelui nu va putea fi opusă decât în condițiile prevăzute la art. 169 alin. (2) C.civ., care se aplică în mod corespunzător [art. 177 alin. (6) C.civ.], adică de la data îndeplinirii formalităților de publicitate prevăzute de Codul de procedură civilă, afară numai dacă cel de-al treilea a cunoscut încetarea măsurii de ocrotire pe altă cale; <ul style="list-style-type: none"> ▪ așadar, față de terțul care nu a cunoscut încetarea măsurii de ocrotire, dreptul tutorelui de a-l reprezenta pe cel care a fost pus sub ocrotire încetează numai de la data efectuării, după caz, a înregistrării corespunzătoare pe marginea actului de naștere al celui pus sub ocrotire, a notării încetării măsurii de ocrotire în cartea funciară ori a mențiunii corespunzătoare în registrul comerțului, dacă persoana pusă sub ocrotire este profesionist; ▪ aceasta înseamnă că actul juridic încheiat (în intervalul de timp cuprins între încetarea măsurii de ocrotire și efectuarea mențiunii despre aceasta) cu un terț de bună-credință de către tutore, în numele și pe seama celui care a fost pus sub ocrotire, este valabil și își va produce efectele între părțile sale (terțul de bună-credință și cel ce a fost pus sub ocrotire), urmând a se angaja, dacă este cazul, răspunderea civilă delictuală a tutorelui față de cel în numele căruia a încheiat respectivul act juridic.

3.7. Comparație între tutela celui care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială și tutela minorului sub 14 ani

Tutela celui care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială	Tutela minorului sub 14 ani
Deosebiri	
<p>Scop</p> <p>– îngrijirea persoanei ocrotite, spre a-i grăbi vindecarea, a-i restaura autonomia, a-i îmbunătăți condițiile de viață și a-i asigura bunăstarea morală și materială, luând în considerare starea lui, abilitățile</p>	<p>– asigură îngrijirea minorului, sănătatea și dezvoltarea lui fizică și mentală, educarea, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit cu aptitudinile lui [art. 134 alin. (2) C.civ.].</p>

Tutela celui care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială		Tutela minorului sub 14 ani
Deosebiri		
	sale, gradul de incapacitate al acestuia, dar și celelalte circumstanțe în care se găsește [art. 174 alin. (1) teza I C.civ.].	
Înlocuirea tutorelui	– tutorele persoanei ocrotite poate cere înlocuirea sa după trecerea a 3 ani de la numire sau chiar și înaintea împlinirii acestui interval (art. 173 C.civ.).	– tutorele minorului poate cere să fie înlocuit dacă vreuna dintre împrejurările prevăzute la art. 120 alin. (2) C.civ. (care pot atrage refuzul continuării tutelei) survine în timpul tutelei (art. 121 C.civ.).
Drepturile și obligațiile tutorelui	– tutorele celui care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială are obligații care decurg din îngrijirea unei persoane care nu se poate îngriji singură de interesele sale din cauza unei deteriorări a facultăților mintale; – tutorele celui care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială poate participa în unele acțiuni de stare civilă privind persoana aflată sub ocrotirea sa (<i>de exemplu</i> , pornirea acțiunii în tăgăda paternității); – soțul care beneficiază de tutelă specială poate cere divorțul prin reprezentant legal sau personal în cazul în care face dovada că are discernământul neafectat [art. 918 alin. (2) C.proc.civ.].	– tutorele minorului exercită drepturile și îndeplinește obligațiile specifice autorității părintești.
Actele juridice pe care le poate încheia tutorele	– tutorele celui pus sub tutelă specială poate, cu avizul consiliului de familie și cu autorizarea instanței de tutelă, să facă liberalități descendenților celui pus sub tutelă specială, din bunurile acestuia, fără însă să se poată da scutire de raport (art. 175 C.civ.); – încuviințarea/reprezentarea de către tutore este necesară numai pentru actele juridice menționate în hotărârea de instituire a măsurii de ocrotire.	– tutorele nu poate, în numele minorului, să facă donații și nici să garanteze obligația altuia; fac excepție darurile obișnuite, potrivit cu starea materială a minorului [art. 144 alin. (1) C.civ.]; – încuviințarea/reprezentarea de către tutore este necesară, <i>ca regulă</i> , pentru toate actele de dispoziție, iar în cazul minorului lipsit de capacitate de exercițiu, și pentru actele de administrare.
Suma necesară pentru întreținerea persoanei ocrotite	– pentru îndeplinirea obligației tutorelui de a se îngriji de cel ocrotit, se vor întrebuința veniturile și, dacă este necesar, toate bunurile celui ocrotit [art. 174 alin. (1) C.civ.].	– suma anuală necesară pentru întreținerea minorului și administrarea bunurilor sale va fi obținută din veniturile bunurilor minorului, iar dacă acestea nu sunt suficiente, din vânzarea bunurilor minorului, prin acor-

Tutela celui care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială		Tutela minorului sub 14 ani
Deosebiri		
		dul părților sau prin licitație publică, dispusă de instanța de tutelă [art. 148 alin. (2) și (3) C.civ.].
Încetarea tutelei	– încetează doar în momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de încetare a măsurii.	– <i>ca regulă</i> , încetează de drept, prin simpla împlinire de către minor a vârstei majoratului (sau prin căsătorie încheiată înainte de împlinirea vârstei de 18 ani ori prin dobândirea, cu titlu anticipat, a capacității de exercițiu depline).
Asemănări		
<p>– ambii tutori sunt reprezentanți legali ai ocrotitului incapabil și au aceleași atribuții cu privire la latura patrimonială a tutelei;</p> <p>– reprezentarea prin tutore este interzisă cu privire la aceleași acte;</p> <p>– pentru prejudiciile cauzate terților, răspunderea civilă delictuală poate fi angajată în aceleași condiții;</p> <p>– domiciliul minorului, în cazul în care se află sub tutelă, ca și al majorului care beneficiază de tutelă specială, este la tutorele său, în afară de cazul în care, pentru acesta din urmă, instanța de tutelă dispune altfel [art. 92 alin. (4) C.civ.];</p> <p>– ambele tutele sunt, în principiu, gratuite;</p> <p>– numirea tutorelui se face de către instanța de tutelă;</p> <p>– cauzele de incapacitate și de refuzare a tutelei, obligațiile de a face inventar și de a prezenta socotelile tutelei, precum și regulile privind controlul activității și răspunderea tutorelui sunt aceleași.</p>		

4. Ocrotirea persoanei fizice cu capacitate de exercițiu deplină, aflată în situații deosebite

4.1. Curatela persoanei fizice cu capacitate de exercițiu deplină, aflată în situații speciale

Noțiune. Delimitare
<p>– alături de curatela persoanei lipsite de capacitate de exercițiu sau a persoanei cu capacitate de exercițiu restrânsă (așa-numita <i>curatelă a incapabilului</i>), legea reglementează și așa-numita <i>curatelă a capabilului</i>;</p> <p>– curatela capabilului reprezintă o măsură de ocrotire luată în favoarea persoanei fizice cu capacitate de exercițiu deplină, dar care se află într-o situație deosebită, expres prevăzută de lege, care o împiedică să își exercite drepturile, să își îndeplinească obligațiile și să își apere interesele;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ cele două feluri de curatelă nu trebuie confundate, întrucât diferă regimul juridic aplicabil fiecăreia: <ul style="list-style-type: none"> a) curatela celui lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă este guvernată de regulile aplicabile tutelei; b) curatela persoanei fizice cu capacitate de exercițiu deplină care se află într-o situație deosebită este cărmuită, în principiu, de regulile aplicabile mandatului;

▪ în doctrină s-au făcut și alte clasificări:

a) în funcție de întinderea puterilor acordate curatorului, deosebim între:

- i) curatela specială, când împuternicirea este dată unei persoane pentru a încheia un act sau un număr de acte stabilite la instituirea curatelei;
- ii) curatela generală, când împuternicirea dată unei persoane se referă la gestionarea unui patrimoniu și chiar la obligația de a se îngriji de persoana ocrotită (*de exemplu*, curatela dispărutului etc.);

b) în ceea ce privește durata ei, curatela poate fi:

- i) *provizorie*, când este instituită numai pentru îndeplinirea anumitor acte (*de exemplu*, curatela instituită numai până la numirea unui tutore);
- ii) *permanentă*, când se instituie pe timp nelimitat pentru ocrotirea unei persoane sau administrarea bunurilor (*de exemplu*, curatela instituită pentru bătrâni, bolnavi sau persoane cu infirmități fizice care nu-și pot administra personal bunurile).

Cazurile de instituire a curatelei capabilului

Reglementare

– cazurile de instituire a curatelei capabilului sunt prevăzute de art. 178 C.civ., precum și de alte dispoziții ale Codului civil sau în alte acte normative.

Cazurile prevăzute de art. 178 lit. a)-d) C.civ.

1. dacă, din cauza bătrâneții, a bolii sau a unei infirmități fizice, o persoană, deși capabilă, nu poate, personal, să își administreze bunurile ori să își apere interesele în condiții corespunzătoare și, din motive temeinice, nu își poate numi un reprezentant sau un administrator (așa-numita *curatelă a persoanei aflate în neputință fizică*);
2. dacă, din cauza bolii sau din alte motive, o persoană, deși capabilă nu poate, nici personal, nici prin reprezentant, să ia măsurile necesare în cazuri a căror rezolvare nu suferă amânare (așa-numita *curatelă a persoanei aflate într-un caz de urgență*);
3. dacă o persoană, fiind obligată să lipsească vreme îndelungată de la domiciliu, nu a lăsat un mandatar sau un administrator general (așa-numita *curatelă a celui care lipsește vreme îndelungată de la domiciliu*);
4. dacă o persoană a dispărut fără a exista informații despre ea și nu a lăsat un mandatar sau un administrator general (așa-numita *curatelă a dispărutului*).

Alte cazuri de curatelă

1. curatela succesorală notarială [art. 150 alin. (3), art. 1117 alin. (3) și art. 1136 alin. (1) C.civ.];
  - se poate institui în mod provizoriu, pentru motive temeinice, în cadrul procedurilor succesoriale, de către notarul public, la cererea oricărei persoane interesate sau din oficiu, curatorul special astfel numit putând fi validat ori, după caz, înlocuit de către instanța de tutelă;
  - în cazul în care conservarea bunurilor moștenirii necesită anumite cheltuieli și nu există un custode al moștenirii, acestea vor fi făcute, cu încuviințarea notarului, de un curator special, numit de notar pentru administrarea bunurilor;
  - cât timp moștenirea nu a fost acceptată sau dacă succesibilul nu este cunoscut, notarul public competent poate să numească un curator special al moștenirii, pentru apărarea drepturilor moștenitorului eventual, având drepturile și îndatoririle de administrare prevăzute la art. 1117 alin. (3)-(5) C.civ.;
2. cazurile de instituire a curatelei prevăzute de art. 58 C.proc.civ.;
  - numirea curatorului se face chiar de către instanța judecătorească sesizată cu soluționarea procesului;

3. cazul curatorului special care reprezintă interesele moștenitorilor până la intervenirea lor în proces, în ipoteza decesului uneia dintre părți [art. 155 alin. (1) pct. 15 C.proc.civ.];

4. cazul curatorului succesiunii ori al curatorului special pentru executare, prevăzut de art. 687 alin. (1) C.proc.civ., în ipoteza morții debitorului înainte sau după sesizarea executorului judecătoresc, dacă moștenirea nu a fost acceptată de către cei chemați la moștenire;

5. cazul curatorului special numit de instanța de executare, la cererea creditorului sau a executorului judecătoresc, dacă după o lună de la moartea debitorului, intervenită înainte de începerea executării silite, sau de la instituirea consilierii judiciare sau tutelei speciale cu privire la unul sau mai mulți moștenitori ai debitorului nu a fost numit reprezentantul sau ocrotitorul legal [art. 688 alin. (3) C.proc.civ.].

Procedura de instituire a curatelei capabilului

Persoana care poate fi numită curator

– poate fi numită curator orice persoană fizică având deplină capacitate de exercițiu și care este în măsură să îndeplinească această sarcină [art. 180 alin. (1) C.civ.];

– când cel interesat a desemnat, prin act unilateral sau prin convenție, încheiate în formă autentică, o persoană care să fie numită curator, aceasta va fi numită cu prioritate [art. 180 alin. (2) C.civ.];

- numirea poate fi înlăturată numai pentru motive temeinice, dispozițiile art. 114-120 C.civ. aplicându-se în mod corespunzător.

Procedura de instituire

– curatela se poate institui:

1. fie la cererea celui care urmează a fi reprezentat, a soțului său, a rudelor sau a celor prevăzuți la art. 111 C.civ. [art. 182 alin. (1) C.civ.];

2. fie din oficiu;

– *ca regulă*, curatela nu se poate institui decât cu consimțământul celui reprezentat;

- *excepție*: cazurile în care consimțământul nu poate fi dat [art. 182 alin. (2) C.civ.];

- numirea curatorului fără consimțământul celui reprezentat, deși luarea acestui consimțământ era posibilă, atrage inopozabilitatea actelor săvârșite de curatorul numit în aceste condiții față de persoana cu privire la care s-a dat decizia de instituire a curatelei;

– numirea curatorului se face de instanța de tutelă, cu acordul celui desemnat, printr-o încheiere care se comunică în scris curatorului și se afișează la sediul instanței de tutelă, precum și la primăria de la domiciliul celui reprezentat [art. 182 alin. (3) C.civ.];

- în cazul curatelei succesoriale notariale, curatorul este numit de notarul public;

– instanța sesizată cu instituirea curatelei poate dispune instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale, caz în care sunt aplicabile dispozițiile art. 164-177 C.civ. privind ocrotirea majorului prin consiliere judiciară și tutelă specială [art. 182 alin. (4) C.civ.];

– instanța de tutelă competentă este (art. 179 C.civ.):

a) în cazul prevăzut la art. 178 lit. a) C.civ., instanța de la domiciliul persoanei reprezentate;

b) în cazul prevăzut la art. 178 lit. b) C.civ., fie instanța de la domiciliul persoanei reprezentate, fie instanța de la locul unde trebuie luate măsurile urgente;

c) în cazurile prevăzute la art. 178 lit. c) sau d) C.civ., instanța de la ultimul domiciliu din țară al celui lipsă ori al celui dispărut.

Conținutul curatelei capabilului
<p>– <i>ca regulă</i>, în cazurile în care se instituie curatele, se aplică regulile de la mandat;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>excepție</i>: cazul în care, la cererea persoanei interesate ori din oficiu, instanța de tutelă va hotărî că se impune învestirea curatorului cu drepturile și obligațiile unui administrator însărcinat cu simpla administrare a bunurilor altuia [art. 183 alin. (1) C.civ.];   <ul style="list-style-type: none"> ▪ în acest caz, curatorul este supus aceluiași reguli ca tutorele minorului, care este însărcinat cu administrarea simplă [art. 142 alin. (1) C.civ.];   <p>– dacă sunt aplicabile regulile de la mandat, conținutul ocrotirii capabilului prin curatelă este exprimat în puterile încredințate reprezentantului; <i>instanța de tutelă</i> poate:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) stabili limitele mandatului; b) da instrucțiuni curatorului, în locul celui reprezentat, în toate cazurile în care acesta din urmă nu este în măsură să o facă [art. 183 alin. (2) C.civ., text ce vizează cazurile în care curatorul a fost numit de către instanța de tutelă].
Efectele curatelei capabilului
<p>– în cazurile prevăzute la art. 178 C.civ., instituirea curatelei nu aduce nicio atingere capacității celui pe care curatorul îl reprezintă (art. 181 C.civ.);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ cel reprezentat poate încheia și personal actul juridic civil, poate să îl revoce oricând pe curator; ▪ curatorul trebuie să respecte instrucțiunile pe care i le dă cel ocrotit și să țină seama de cauza instituirii curatelei; <p>– activitatea curatorului trebuie să se circumscrie scopului care a fost avut în vedere la instituirea curatelei.</p>
Încetarea curatelei capabilului
<p>Încetarea funcției curatorului</p> <p>– funcția curatorului poate înceta:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. prin înlocuirea lui, la cerere;   <ul style="list-style-type: none"> ▪ curatorul are dreptul să ceară înlocuirea sa după 3 ani de la numire, iar pentru motive temeinice, și înaintea împlinirii termenului de 3 ani (art. 184 C.civ.);   2. prin revocarea de către cel reprezentat, chiar dacă nu au dispărut cauzele care au determinat instituirea curatelei. <p>Încetarea măsurii curatelei</p> <p>– măsura curatelei încetează prin:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ridicarea ei la încetarea cauzelor care au generat-o;   <ul style="list-style-type: none"> ▪ dacă au încetat cauzele care au provocat instituirea curatelei, aceasta va fi ridicată de instanța de tutelă la cererea celui reprezentat, a soțului sau a rudelor acestuia, a afinilor, a persoanei care locuiește cu el, a curatorului sau a celor prevăzuți la art. 111 C.civ. (art. 185 C.civ.);   2. decesul persoanei ocrotite.

4.2. Asistența pentru încheierea actelor juridice

Noțiune
– măsură de sprijin (nu de ocrotire) destinată majorului care, din cauza unei dizabilități intelectuale sau psihosociale, are nevoie de sprijin pentru a se îngriji de persoana sa, a-și administra patrimoniul și

pentru a-și exercita, în general, drepturile și libertățile civile, fără a aduce atingere capacității de exercițiu a beneficiarului acesteia [art. 1 alin. (1) și art. 3 alin. (1) din Legea nr. 140/2022];
 – asistența este o sarcină gratuită, majorul fiind obligat să restituie asistentului cheltuielile rezonabile avansate de acesta din urmă în îndeplinirea sarcinii sale [art. 4 alin. (2) și (3) din Legea nr. 140/2022].

Instituirea măsurii asistenței pentru încheierea actelor juridice

Condiții de fond

1. să fie vorba despre o persoană majoră afectată de o dizabilitate intelectuală sau psihosocială;
2. din cauza acestei dizabilități, persoana nu are posibilitatea de a se îngriji de persoana sa, de a-și administra patrimoniul și de a-și exercita, în general, drepturile și libertățile civile.

Persoanele care pot avea calitatea de asistent

– poate avea calitatea de asistent o persoană care poate fi numită tutore;
 – nu pot avea calitatea de asistent [art. 4 alin. (1) din Legea nr. 140/2022 coroborat cu art. 113 lit. a)-d), f) și alin. (2) C.civ.]:

- a) minorul, persoana care beneficiază de tutelă specială ori consiliere judiciară, cel cu privire la care a fost instituită măsura asistenței pentru încheierea actelor juridice, persoana cu privire la care a fost încuviințat un mandat de ocrotire ori cel pus sub curatelă;
- b) cel decăzut din exercițiul drepturilor părintești sau declarat incapabil de a fi tutore;
- c) cel căruia i s-a restrâns exercițiul unor drepturi civile, fie în temeiul legii, fie prin hotărâre judecătorească, precum și cel cu rele purtări reținute ca atare de către o instanță judecătorească;
- d) cel care, exercitând o tutelă, a fost îndepărtat din aceasta în condițiile art. 158 C.civ.;
- e) cel care, din cauza intereselor potrivnice cu cele ale persoanei majore afectate de o dizabilitate intelectuală sau psihosocială, nu ar putea îndeplini sarcina asistenței;
  - dacă una dintre împrejurările prevăzute mai sus survine sau este descoperită în timpul asistenței, asistentul va fi îndepărtat, respectându-se aceeași procedură ca și la numirea lui;
  - art. 4 alin. (1) din Legea nr. 140/2022 nu face trimitere la dispozițiile art. 113 lit. e) și g) C.civ. (referitor la cel aflat în stare de insolvabilitate și cel înlăturat prin înscris autentic sau prin testament de către părintele care exercita singur, în momentul morții, autoritatea părintească), ceea ce înseamnă că aceste persoane ar putea avea calitatea de asistent.

Procedura de numire a asistentului

– numirea asistentului se face exclusiv de către notarul public, în condițiile Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, republicată, cu modificările ulterioare;

- procedura numirii asistentului pentru încheierea actelor juridice este de competența notarului public din biroul notarial situat în circumscripția judecătoriei în care majorul are domiciliul sau reședința [art. 15 lit. f¹) din Legea nr. 36/1995];

– în vederea numirii unui asistent pentru încheierea actelor juridice, majorul formulează, împreună cu persoana care urmează a fi numită în această calitate, o cerere către notarul public competent, care cuprinde datele de identificare a solicitanților și motivele pe care se întemeiază cererea [art. 138¹ alin. (1) din Legea nr. 36/1995];

- la cerere se anexează un inventar sumar al bunurilor majorului, precum și, dacă este cazul, orice alte documente relevante pentru soluționarea cererii [art. 138¹ alin. (2) din Legea nr. 36/1995];
- cererea se soluționează cu ascultarea majorului, în prezența persoanei care urmează a fi numită în calitate de asistent [art. 138² alin. (1) din Legea nr. 36/1995];

▪ notarul public verifică dacă majorul înțelege semnificația cererii formulate și dacă acesta poate să își exprime dorințele și preferințele [art. 138² alin. (2) din Legea nr. 36/1995];

– soluționarea cererii se face prin încheiere motivată, în care se vor arăta [art. 138³ alin. (1)-(3) din Legea nr. 36/1995]:

a) operațiunile efectuate pentru soluționarea cererii;

b) documentele avute în vedere la soluționarea acesteia;

c) persoanele care au intervenit în cursul procedurii;

d) datele de identificare a majorului și a asistentului;

e) durata pentru care a fost numit asistentul;

▪ încheierea se comunică [art. 138⁴ alin. (1) din Legea nr. 36/1995]:

i) majorului și asistentului acestuia;

ii) împreună cu copiile documentelor anexate cererii, autorității tutelare, de către notarul public, cel mai târziu în ziua următoare încheierii procedurii;

▪ numirea asistentului și încetarea asistenței se înregistrează în Registrul național de evidență a măsurilor de sprijin și ocrotire luate de notarul public și instanța de tutelă, ținut în acest scop de Uniune [art. 138⁴ alin. (2) din Legea nr. 36/1995];

▪ notarul public respinge cererea în următoarele situații [art. 138⁵ alin. (1) din Legea nr. 36/1995]:

i) există îndoieli serioase cu privire la înțelegerea, de către major, a semnificației cererii formulate;

ii) există îndoieli serioase cu privire la posibilitatea exprimării, de către major, a dorințelor și preferințelor sale;

iii) există elemente care dau naștere în mod serios temerii că majorul va suferi un prejudiciu prin numirea asistentului;

iv) un membru al familiei majorului sau o altă persoană interesată formulează obiecții cu privire la numirea asistentului;

v) asistentul nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru numirea sa;

▪ împotriva încheierii de respingere a cererii, majorul sau cel indicat în cerere pentru a fi numit asistent poate formula *plângere* la instanța de tutelă în a cărei circumscripție teritorială își are domiciliul sau reședința majorul care a solicitat numirea asistentului, în termen de 30 de zile de la comunicarea încheierii de respingere; plângerea se soluționează prin încheiere, care nu este supusă niciunei căi de atac [art. 138⁵ alin. (3) și (4) din Legea nr. 36/1995].

Durata măsurii asistenței

– măsura se poate lua pentru o durată de maximum 2 ani [art. 1 alin. (1) din Legea nr. 140/2022];

▪ măsura asistenței poate fi reînnoită, urmând procedura prevăzută de Legea nr. 36/1995, pentru o perioadă ce nu poate depăși 2 ani [art. 138³ alin. (4) din Legea nr. 36/1995].

Conținutul și efectele măsurii asistenței. Drepturile și obligațiile asistentului

– numirea asistentului nu aduce atingere capacității de exercițiu a majorului [art. 3 alin. (1) din Legea nr. 140/2022];

– asistentul este autorizat să acționeze ca intermediar între majorul care beneficiază de asistență și terțele persoane, fiind prezumat că acționează cu consimțământul majorului în acordarea asistenței [art. 1 alin. (2) din Legea nr. 140/2022];

▪ potrivit art. 2 alin. (3) din Legea nr. 140/2022, la care art. 1 alin. (2) din Legea nr. 140/2022 face trimitere, asistentul trebuie să respecte viața privată și demnitatea majorului; în acest scop, asistentul nu poate primi, utiliza sau comunica informații cu privire la major decât cu consimțământul acestuia și numai în măsura în care este necesar pentru îndeplinirea sarcinii sale;

- asistentul poate transmite și primi informații în numele majorului și poate comunica terților deciziile luate de acesta [art. 1 alin. (3) din Legea nr. 140/2022];
- în exercitarea asistenței, persoana desemnată asistent nu încheie în numele majorului acte juridice și nici nu încuviințează actele pe care acesta le încheie singur [art. 3 alin. (2) din Legea nr. 140/2022].
- asistentul trebuie să acționeze cu prudență, diligență, onestitate și loialitate în vederea realizării optime a intereselor majorului [art. 2 alin. (1) din Legea nr. 140/2022];
- în îndeplinirea sarcinii sale, asistentul trebuie să acționeze în raporturile cu terții conform preferințelor și dorințelor exprimate de majorul căruia îi acordă sprijin [art. 2 alin. (2) din Legea nr. 140/2022].

Supravegherea activității asistentului. Plângerea cu privire la activitatea asistentului

- asistentul este dator să prezinte un raport anual sau, după caz, la expirarea duratei pentru care a fost numit cu privire la îndeplinirea sarcinii sale către autoritatea tutelară [art. 5 alin. (1) din Legea nr. 140/2022];
- *autoritatea tutelară* veghează la îndeplinirea corespunzătoare de către asistent a sarcinii sale și, în acest scop, verifică rapoartele prezentate de asistent [art. 5 alin. (2) din Legea nr. 140/2022];
- *orice persoană interesată* poate face plângere la instanța de tutelă în a cărei circumscripție teritorială își are domiciliul sau reședința majorul care beneficiază de asistență cu privire la activitatea asistentului păgubitoare pentru major [art. 5 alin. (3) din Legea nr. 140/2022];
  - plângerea se soluționează de urgență, prin încheiere executorie, de către instanța de tutelă, cu citarea părților și cu ascultarea majorului care beneficiază de asistență [art. 5 alin. (4) din Legea nr. 140/2022];
  - încheierea instanței de tutelă se comunică și notarului public și autorității tutelare [art. 5 alin. (5) din Legea nr. 140/2022];
  - deși Legea nr. 140/2022 nu precizează în mod expres dacă plângerea astfel soluționată este supusă vreunei căi de atac, trebuie totuși avut în vedere că în procedura plângerii nu se urmărește stabilirea vreunui drept potrivit față de o persoană, deci această lege specială ar trebui să se completeze cu dispozițiile procedurii necontencioase judiciare (art. 527-537 C.proc.civ.), ceea ce înseamnă că încheierea prin care se soluționează plângerea este supusă apelului.

Încetarea măsurii asistenței

- asistența încetează în următoarele situații [art. 6 alin. (1) din Legea nr. 140/2022]:
  1. la expirarea termenului pentru care a fost dispusă;
  2. la cererea formulată de majorul care beneficiază de măsură, adresată notarului public;
  3. ca urmare a luării cu privire la major sau la asistent a unei măsuri de ocrotire prevăzute de Codul civil;
  4. ca urmare a admiterii plângerii formulate cu privire la activitatea asistentului păgubitoare pentru major;
  5. la data decesului majorului sau a asistentului;
  6. prin renunțarea expresă a asistentului;
    - se admite că în cazul renunțării intempestive ar putea deveni incidente regulile generale ale răspunderii civile delictuale;
- despre încetarea asistenței se face mențiune în registrul special prevăzut de lege, cu excepția înlocuirii asistentului, când înscrierea noului asistent în registru este suficientă [art. 6 alin. (2) din Legea nr. 140/2022].

4.3. Asistarea anumitor persoane fizice cu capacitate deplină de exercițiu la încheierea anumitor acte juridice

Reglementare. Forme. Condiții

- autoritatea tutelară/instanța de tutelă din unitatea administrativ-teritorială în care persoana vârstnică are domiciliul sau reședința are obligația de a acorda, la solicitarea acesteia, consiliere juridică gratuită în vederea încheierii contractelor de vânzare-cumpărare sau de donație ori în vederea constituirii de garanții mobiliare sau imobiliare, care au ca obiect bunurile mobile ori imobile ale persoanei vârstnice;
- persoana vârstnică este asistată, la cererea acesteia sau din oficiu, după caz, de un reprezentant al autorității tutelare, în vederea încheierii oricărui act translativ de proprietate, având ca obiect bunuri proprii, în scopul întreținerii și îngrijirii sale [art. 30 alin. (2) din Legea nr. 17/2000 privind asistența socială a persoanelor vârstnice, republicată, modificat prin Legea nr. 19/2018];
  - sunt considerate persoane vârstnice, în sensul acestei legi, persoanele care au împlinit vârsta de pensionare stabilită de lege [art. 1 alin. (4) din Legea nr. 17/2000];
  - așadar, legea instituie un mijloc suplimentar de ocrotire a anumitor persoane având o vârstă înaintată, care însă nu afectează cu nimic capacitatea civilă de exercițiu a acestora; tocmai de aceea, dacă actul juridic translativ de proprietate se încheie fără ca înstrăinătorul să fie asistat, atunci el este valabil, neputând deci să fie anulat pe motiv că reprezentantul autorității tutelare nu a asistat la încheierea lui; pe cale de consecință, rezultă că persoana vârstnică vizată de Legea nr. 17/2000 poate să renunțe, în mod valabil, la dreptul de a fi asistată de un reprezentant al autorității tutelare la încheierea actului juridic de înstrăinare cu clauză de întreținere; interpretarea contrară conduce la consecința că textul de lege ar crea pentru persoanele respective o incapacitate specială de exercițiu la încheierea anumitor acte juridice, ceea ce nu poate fi acceptat;
- autoritatea tutelară/instanța de tutelă de la domiciliul sau reședința înstrăinătorului are îndatorirea de a urmări executarea obligației de întreținere și de îngrijire asumate de dobânditorul din acel act juridic, iar, în acest scop, legea instituie obligația notarului public care a instrumentat actul translativ de proprietate de a trimite un duplicat de pe acesta autorității tutelare/instanței de tutelă respective (art. 31 și urm. din Legea nr. 17/2000).